

LUNDS
UNIVERSITET

"En jävligt sopig straffskala"?

En rättssociologisk studie av barnpornografibrottets utformning och strafflatitud

Av: Tommy Nieminen

Jesper Svensson

LUNDS UNIVERSITET

Rättssociologiska institutionen

Kandidatuppsats (RÄSK02)

Vårtermin 2015

Handeldare: Karl Dahlstrand

Examinator: Matthias Baier

Abstract

The purpose of this thesis was to develop a deeper understanding of child pornography as a crime and its sentencing. The main purpose of the study is to relate the current debate regarding the sentencing connected to the crime of child pornography to a standpoint of sociology of law perspective on the law. As our starting point we have considered the question of Thomas Mathiesen, through sociology of law, of how social conditions affect the law, and through this attempt to gain a greater understanding of how social norms are reflected in the law concerning child pornography. The work consists of a review of legal sources and of two empirical studies.

The first empirical study is a quantitative content analysis of legal rulings and the second study consists of six interviews with people with work-related knowledge of the child pornography offense. This work resulted in a discussion of the common sense of law, the societal affairs protected by the law and of the preventive effect of the sentencing. The common sense of law is discussed within the question of how legal rules are codified along with the prevailing norms. In terms of society's commitment to protect children the placement of the law concerning child pornography within the Penal Code is discussed in relation to the societal affairs protected by the law. Lastly the sentencing and how it corresponds to the public perception of the loathsomeness of the crime is debated. It is stated in the thesis that the social and formal norms interact but that the meaning of the social norm is hard to define.

Keywords: child pornography, sentencing, protected interest, norms, crime prevention common sense of law.

Nyckelord: barnpornografi, strafflatitud, skyddsintresse, normer, prevention, allmänna rättsmedvetandet.

Inledande ord

Genomförandet av denna studie har för vår del både varit lärorikt och intressant. Nedan vill framföra ett extra tack till några av de personer som har haft en bidragande roll i den här uppsatsens.

Vi vill först och främst tacka vår handledare Karl Dahlstrand för hans värdefulla litteraturtips och konstruktiva handledning. Vi vill dessutom rikta ett stort tack till Henrik Tham, Christina Hagner, Per Ole Träskman, Sven-Erik Alhem, Madeleine Leijonhufvud och Caroline Persson vars deltagande har berikat vår syn på barnpornografibrottet och dess strafflatitud.

Lund 2015-05-24

Tommy Nieminen och Jesper Svensson

Innehållsförteckning

Förkortningar.....	5
1. Inledning.....	6
1.1 Syftesformulering.....	8
1.1.1 Forskningsfrågor.....	8
1.2 Disposition.....	9
1.3 Avgränsningar.....	9
1.4 Rättssociologisk relevans.....	10
1.5 Tidigare forskning.....	11
2. Teoretiska utgångspunkter.....	13
2.1 Det allmänna rättsmedvetandet som rättssociologiskt begrepp.....	14
2.2 Skyddsintressets relevans i vår studie.....	15
2.3 Ett straffteoretiskt perspektiv.....	16
3. Metodologiska överväganden.....	17
3.1 Grundad teori.....	17
3.2 Juridisk metod.....	18
3.2.1 Kvantitativ metod.....	19
3.2.2 Kvantitativ innehållsanalys av rättsavgöranden.....	20
3.2.3 Urval av rättsavgöranden.....	20
3.3 Rättssociologiskt kunskapsintresse och metodansats.....	20
3.3.1 Kvalitativ metod.....	21
3.3.2 Semistrukturerade intervjuer.....	21
3.3.3 Urval av nyckelpersoner.....	22
3.3.3.1 Henrik Tham.....	22
3.3.3.2 Christina Hagner.....	22
3.3.3.3 Per Ole Träskman.....	23
3.3.3.4 Sven-Erik Alhem.....	23
3.3.3.5 Madeleine Leijonhufvud.....	23
3.3.3.6 ECPAT/Caroline Persson.....	23
3.3.4 Intervjuguidens utformning.....	23
3.4 Etiska reflektioner.....	24
3.5 Genomförande.....	24
3.6 Reflektioner över metodval.....	25
4. Resultatredovisning.....	27

4. 1 Historisk överblick av sexualbrottslagstiftningens utveckling.....	27
4.2 Barnpornografibrottet.....	28
4.2.1 Lagrummets tillkomst.....	28
4.2.2 Barnpornografibrottets placering i BrB.....	30
4.2.3 Barn enligt Barnpornografilagen	31
4.2.4 Barnpornografisk bild	31
4.2.5 Ansvarsfrihet	32
4.3 Kvantitativa resultat	32
4.4 Kvalitativa intervjuresultat	35
4.4.1 Nyckelpersonernas syn på brottet och dess strafflatitud	35
4.4.2 Nyckelpersonernas syn på det allmänna rättsmedvetandet	37
4.4.3 Nyckelpersonernas syn på skyddsintressen och placering	39
4.4.4 Nyckelpersonernas syn på strafflatitudens preventiva verkan.....	41
5. Analysdel	44
5.1 Lagstiftningen - en kodifiering av rådande sociala normer?.....	44
5.2 Barn som offer- en fråga om skyddsintressen	47
5.3 Prevention - Ett normativt system kring brott och straff.....	49
6. Avslutande ord	52
7. Källförteckning.....	54
8. Bilagor.....	58
Bilaga 1.	58
Bilaga 2	66

Förkortningar

Bl.a - Bland annat

BrB – Brottsbalken

BRÅ - Brottsförebyggande rådet

ECPAT - End Child Prostitution, Child Pornography and Trafficking Children for Sexual Purposes

EG- Europeiska gemenskapen

EU- Europeiska unionen

F.d. – före detta

FN - Förenta Nationerna

HD - Högsta Domstolen

Ibid - Ibidem

Kap. - Kapitel

KU - Konstitutionsutskottet

NJA - Nytt Juridiskt Arkiv

Prop - Proposition

SOU - Statens Offentliga Utredningar

TF - Tryckfrihetsförordningen

T.ex. – Till exempel

UNICEF - United Nations Children's Fund

YGL - Yttrandefrihetsgrundlagen

1. Inledning

I dokumentären ”När ingen ser” från 2013 sitter två polisutredare framför en dataskärm och försöker klarlägga vart en barnpornografisk film är inspelad.¹ Deras arbete har blivit allt mer vanligt de senaste åren då barnsexhandeln över internet har ökat och tagit mer industriella former.² Det är en kommersiell marknad som beräknas omsätta upp till 140 miljarder kronor per år.³ I dokumentären är det dock inte polisernas sammanbitna ansikten som berör åskådaren allra mest utan det är den gälla rösten av ett fyraårigt barn som vädjar:

It hurts. Please, it hurts.

750 000 personer. Så många sitter varje ögonblick, dygnet runt, och surfar på barnpornografiska webbplatser.⁴ Det menar en FN-rapport från 2009 och det är inte mycket som talar för att siffran har sjunkit de senaste åren.⁵ Rapporten uppskattar att det varje dag läggs ut 200 helt nya bilder, bilder som förmodligen aldrig kommer att försvinna.⁶ Brottets omfattning märks av även i Sverige där utredningar gällande barnpornografi är lågt prioriterade och därför växer på hög.⁷ Barnpornografi är ett brott, som innebär dokumentation genom bilder eller filmer av sexuella övergrepp mot barn. Barnpornografiskt material sprids idag nästan uteslutande via internet och för dem som ägnar sig åt kommersiell barnpornografi så är vinstmarginalerna mycket stora.⁸ Barnpornografi bedrivs dock inte enbart i vinstsyfte utan kan också anta icke-kommersiella former. Det kan till exempel handla om materialutbyte mellan likasinnade eller om så kallad ”sexting” mellan ungdomar. Men bakom de allra flesta bilderna befinner sig ett utsatt barn och eftersom efterfrågan ständigt ökar så krävs det ständigt nya bilder.⁹

Sverige har fått upprepad kritik från FN:s barnrättskommitté, som senast 2011 ansåg att det krävdes ytterligare kriminaliseringar i den svenska barnpornografilagen.¹⁰ Den ideella organisationen ECPAT som arbetar mot all form av kommersiell exploatering av barn har också riktat kritik mot den svenska strafflatituden. ECPAT uppmärksammar att både dokumentation av sexuella övergrepp mot barn och nedskräpning kan leda till böter i Sverige. De menar att sexuella övergrepp mot barn inte skall gå att jämföra med att spotta tuggummi på gatan.¹¹ Den 11 september 2014 dömdes bland annat en man för barnpornografibrott, då

---

¹ Lemberg, Ulla & Herdies, David, *När ingen ser*, 2013, hämtad 2015-03- 21 från www.naringenser.se .

² Karlén, Helena 2009, *Barnsexhandel: kommersiell sexuell exploatering av barn*, Jure, Stockholm, 2009. s.41.

³ M'jid Maalla, Najat, *Report of the Special Rapporteur on the Sale of Children, Child Prostitution and Child Pornography*, UN Human Rights Council, A/HRC/12/23, 2009, s. 10 hämtad 2015-03-29 från <http://www.refworld.org/docid/4ab0d35a2.html> .

⁴ M'jid Maalla 2009, s.9.

⁵ *Sexuell exploatering av barn i Sverige*, Allmänna barnhuset, Stockholm, 2005 s.10-11.

⁶ M'jid Maalla 2009, s.9.

⁷ Sjögren, Alf, *Barnporr kan ta år att utreda*, Sydsvenskan, Publicerad 25 april 2015, hämtad 2015- 04- 26 från <http://www.sydsvenskan.se/lund/barnporr-kan-ta-ar-att-utreda/>.

⁸ Karlén, 2009, s. 47.

⁹ Ibid, s. 41-47.

¹⁰ Krabbe, Erica, *Barnrättskommittén ger Sverige allvarlig kritik*, InfoTorg Juridik, Publicerad 5 februari 2015 hämtad 2015-04-26 från <http://www5.infortorg.se>.

¹¹ Ecpat Sverige, Publicerad 22 augusti 2014, hämtad: 2015-04-26 från <http://sopigstraffskala.se/>.

hans hårddisk innehöll över 2500 bilder och 200 filmer av barnpornografiskt karaktär.¹² Delar av innehållet i hårddisken hade dessutom gjorts tillgänglig för andra personer. I fallet dömdes mannen till villkorlig dom och dagsböter. I och med sin kritik upprättade ECPAT kampanjen “#sopigstraffskala” med ett av Sveriges mest delade videoklipp där ECPAT-ambassadören och skådespelaren Joel Kinnaman uttrycker det så här:

*Hur kan man bara dömas till böter efter att ha spridit bilder och filmer på sexuella övergrepp emot barn? Nej, just det. Det är en jävligt sopig straffskala.*¹³

Ovanstående är ett utdrag ur den debatt som förts angående barnpornografibrottet och dess strafflatitud. Det är detta område vi i denna uppsats avser problematisera, undersöka och skapa oss en bredare förståelse för.

---

¹² Wiechel Johan *Två döms för barnpornografibrott*, SVT- Nyheter, Publicerad 11 september 2014, hämtad 2015-04-26 från <http://www.svt.se/nyheter/regionalt/vasterbotten/tva-doms-for-barnpornografibrott>.

¹³ Ecpat Sverige, Publicerad 22 augusti 2014, hämtad: 2015-04-26 från <http://sopigstraffskala.se/>.

1.1 Syftesformulering

Lagstiftning gällande brott av sexuell karaktär är ständigt omdebatterad i svensk media och medborgarna kan ofta läsa om krav på strängare lagstiftning.¹⁴ Den här typen av brott väcker ofta starka känslor och det är också något som präglar debatten. 1976 lades det fram ett betänkande angående en mer liberal syn på sexualbrott, detta röstades ner och Sverige har sedan dess tenderat att gå mot en strängare och strängare syn på brott av sexuell karaktär. Barnpornografibrottets utformning har, historiskt sett, varit föremål för diskussion då den bland annat anses inskränka på yttrandefriheten. Idag är i stort sätt all befattning med barnpornografiskt material straffbelagt men en diskussion om huruvida strafflatituden är korrekt utformad förs fortfarande.

Syftet med vår uppsats är att relatera den här debatten till rättssociologiska perspektiv på rätten, det vill säga de grundläggande frågorna om hur sociala normer och allmänhetens rättsmedvetande samspelar med den formella rätten. Vår ambition är att undersöka den här frågan utifrån en av Thomas Mathiesens centrala rättssociologiska frågeställningar, hur samhällsförhållanden påverkar utformningen av rättsregler. Frågeställningen blir särskilt viktig i sammanhanget då vi frågar oss i vilken utsträckning påföljdsvalen vid barnpornografibrott motsvarar samhällsmedborgarnas sociala normer. Uppsatsen syftar till att beskriva barnpornografibrottets utformning samt med hjälp av empiriskt material lyfta fram relevanta nyckelpersoners betraktelsesätt angående brottets utformning, placering och strafflatitud för att sedan belysa problemområdet ur ett rättssociologiskt perspektiv. Detta för att få en bredare förståelse för hur brottet står i proportion till samhällets normer.

1.1.1 Forskningsfrågor

Utifrån ovanstående syfte har följande forskningsfrågor utformats:

- *Hur kan relevanta nyckelpersoners perspektiv på barnpornografibrottet och dess strafflatitud anknytas och relateras till det allmänna rättsmedvetandet?*
- *Hur kan det faktum att barnpornografibrottet ligger under brott mot allmän ordning förstås utifrån rättskällorna och relevanta nyckelpersoner?*
- *Hur kan det faktum att barnpornografibrottet har böter i strafflatituden förstås utifrån rättskällorna och relevanta nyckelpersoner?*

Med nyckelpersoner avses här sex personer som intervjuats i samband med vårt uppsatsarbete. Hur vi operationaliserat vårt kunskapsintresse kommer att beskrivas länge fram i uppsatsen.

---

¹⁴ Se t.ex. Johansson, Morgan, *Hårdare straff för de allvarligaste sexbrotten*, svenska Dagbladet, Publicerad 7 mars 2013, hämtad 2015-05-10 från http://www.svd.se/opinion/brannpunkt/hardare-straff-for-de-allvarligaste-sexbrotten_7975946.svd.

1.2 Disposition

Vår uppsats är indelad i sex huvudsakliga kapitel, inledning, teoretiska utgångspunkter, metodologiska överväganden, resultatredovisning, analysdel och avslutande ord. I det första kapitlet redogörs forskningen byggstenar, så som forskningsområdet, uppsatsens syfte, dess forskningsfrågor, tidigare forskning och rättssociologiska relevans. Det andra kapitlet, det vill säga det teoretiska ramverket, behandlar de teorier och perspektiv som ligger till grund för vår studie. Det tredje kapitlet beskriver våra metodologiska överväganden, det vill säga hur vårt arbete har gått till rent praktiskt och vilka metoder vi har använt oss av för att få svar på våra forskningsfrågor. Det fjärde kapitlet är den så kallade resultatredovisningen, där presenteras de resultat som vår forskning nått fram till. Resultatredovisningen inleds med en kort historisk tillbakablick på sexualbrottslagstiftningen i Sverige. Denna följs sedan av ett mer specifikt redogörande för barnpornografibrottets rättsområde där vi bland annat behandlar lagrummets tillkomst och dess placering samt ger en mer utförlig definition av begreppen barn och barnpornografisk bild. Vårt arbete består av två empiriska delstudier och den resterande delen av resultatredovisningen utgörs av resultatet från dessa. Den första delstudien är en kvantitativ innehållsanalys av rättsavgöranden vars resultat presenteras genom deskriptiv statistik. Resultatet från den kvantitativa innehållsanalysen har sedan legat till grund för de nyckelpersoner och den intervjuguide som behandlas i den andra empiriska delstudien. Den andra empiriska delstudien är av kvalitativt slag och består av sex stycken intervjuer som i den avslutande delen av resultatredovisningen presenteras genom citat samt kortare kommentarer kring dessa. Det femte kapitlet är arbetets analysdel där resultatet från de olika delstudierna och de teoretiska utgångspunkterna binds samman för att svara på uppsatsens huvudsakliga forskningsfrågor. Det sjätte kapitlet utgörs av avslutande ord där vi kortfattat sammanfattar vad uppsatsen kommit fram till.

1.3 Avgränsningar

Exploatering av barn är idag ett globalt problem som pågår dagligen. Men eftersom vårt arbete huvudsakligen kretsar kring den svenska straffrätten så har vi valt att lägga vårt geografiska fokus på Sverige, dock med ett antal referenser till överstatliga direktiv och dylikt. Det lagrum som behandlas i uppsatsen är BrB 16 kap. 10a §, det vill säga *barnpornografibrott*. Brott som till exempel *sexuell posering av barn* i BrB 6 kap 8 § behandlas alltså inte i arbetet. Då fokus ligger vid lagrummet så har mer utförliga perspektiv på till exempel tillvägagångssätt vid barnpornografibrott och psykologiska aspekter kring förövare inte lyfts fram. Uppsatsen inriktar sig på dagens förhållanden, men för att kunna förstå brottet och dess strafflatitud så krävs även historiska tillbakablickar på det rättsliga området och den svenska sexualmoralen. De rättsavgöranden som legat till grund för den kvantitativa empirin har begränsats till de senaste 5 åren, det vill säga från 2010 till 2015 och kommer från olika domstolar i hela Sverige. Detta för att spegla hur svenska domstolar tillämpat lagen under de senaste åren. Valet av nyckelpersoner är baserat på resultaten från den kvantitativa studien. Dock har vi haft som krav att personerna ska ha någon kunskap eller erfarenhet av barnpornografibrottet eller den svenska straffrätten. Trots arbetets rättsvetenskapliga inslag så har studien en huvudsaklig rättssociologisk inriktning, vilket innebär att vi fokuserar på den rättsliga regleringens relation till sin kontext.

1.4 Rättssociologisk relevans

Rättsdogmatiken och rättssociologin delar båda ett djupt intresse för rättsordningen, men representerar olika perspektiv. Juridiken ser till tolkning och tillämpning av rättsregler medan rättssociologin fokuserar på frågor om vilka orsaker och konsekvenser som rättsreglerna har. Håkan Hydén förklarar det som att juridiken har ett slags inifrånperspektiv medan rättssociologin betraktar rättssystemet utifrån. Det kan också uttryckas som att rättsdogmatiken har ett vertikalt perspektiv när gällande rätt fastslås medan rättssociologin har ett horisontellt perspektiv.¹⁵ Den rättssociologiska relevansen i uppsatsen gör sig märkbar då den analyserar perspektiv på barnpornografibrottet och dess strafflatitud.

Mathiesen menar att en av rättssociologins huvudsakliga frågeställningar är i vilken utsträckning och i sådana fall hur samhällsförhållanden påverkar utvecklingen av rättsregler.¹⁶ Uppsatsen kretsar kring perspektiv på barnpornografi som brottslig handling och huruvida sanktionen av handlingen står i proportion till handlingens förkastlighet. Eftersom rätten ofta har som mål att spegla den moral och de värden som finns i samhället bör alltså rättsreglerna angående barnpornografi ha utvecklats parallellt med samhällets normer.¹⁷ Nyckelpersonernas inställningar till barnpornografibrottet och dess strafflatitud blir således relevanta ur ett normperspektiv. Detta eftersom de representerar olika åsikter och attityder som baseras på deras erfarenhet och därmed speglar olika former av kollektiva medvetanden. *Law in books* och *law in action*, det vill säga rättskällor och deras tillämpning är dessutom relevanta begrepp som tidigare behandlats inom rättssociologisk forskning och som kommer vara av betydelse för vårt arbete.¹⁸

Barnperspektivet är också ett återkommande tema inom rättssociologisk forskning och har undersökts i flera sammanhang genom åren. I avhandlingen *Att arbeta med barn som brottsoffer - en rättssociologisk studie* belyser Anna Sonander rättsliga förutsättningar för bland annat polisens, socialarbetares och åklagares arbete med barn.¹⁹ Karsten Åström och Annika Rejmer har även de studerat barn i rättsliga sammanhang då de utvärderade försöksverksamheten med barnahus för barn som utsatts för brott under åren 2006-2007.²⁰ Detta är bara två exempel på de många avhandlingar och rättssociologiska arbeten som rör barn i rättsliga i rättslig kontext. Ett annat rättssociologiskt perspektiv som är relevant för vårt arbete är brottsofferperspektivet. Hur staten stödjer de som utsatts för brott och andra

---

¹⁵ Hydén, Håkan & Hydén, Therese, *Rättsregler: en introduktion till juridiken*, 6., uppl., Studentlitteratur, Lund, 2011, s. 15.

¹⁶ Mathiesen, Thomas, *Rätten i samhället: [en introduktion till rättssociologin]*, Studentlitteratur, Lund, 2005, s. 23.

¹⁷ Baier, Matthias & Svensson, Måns, *Om normer*, 1 upplagan, Liber, Malmö, 2009 s.29 och 165.

¹⁸ Se b.l.a. Banakar, Reza, *Merging law and sociology: beyond the dichotomies in socio-legal research*, Galda und Wilch, Glienicke/Berlin, 2003.

¹⁹ Se vidare. Sonander, Anna, *Att arbeta med barn som brottsoffer: en rättssociologisk studie*, Department of Sociology, Lund University, Diss. Lund: Lunds universitet, 2008, Lund, 2008.

²⁰ Se vidare Åström, Karsten & Rejmer, Annika, *"Det blir nog bättre för barnen-": slutrapport i utvärderingen av nationell försöksverksamhet med barnahus 2006-2007*, Sociology of Law, Lund University, Lund, 2008.

kränkningar kan kopplas till frågan om rättsmedvetandet och sociala normer, något som tidigare har behandlats av bland annat Karl Dahlstrand.²¹

1.5 Tidigare forskning

Inom flera vetenskapliga discipliner har det genom åren forskats mycket om brottet barnpornografi i Sverige. Forskningen behandlar dock främst barnsexhandel i ett större perspektiv samt barnpornografins offer, förövare och omfattning.²² Exempel på den här typen av forskning är boken *Varför berättar de inte?: Om att utnyttjas i barnpornografi* av Carl-Göran Svedin och Christina Back där forskarna har träffat 30 barn som polisen lyckats identifiera i barnpornografiskt material på internet. Barnen bestod av 11 flickor och 19 pojkar. Back och Svedin fann bland annat att förövarna i endast tre av fallen var helt okända för barnen och att det i de resterande fallen rörde sig om en person som var "betrodd" av familjen eller barnet. I dessa fall rörde det sig om släkting, dagispersonal, eller liknande. Författarna kunde i undersökningen även se ett stort motstånd från barnens sida att berätta om det som de hade varit med om.²³ Barnets ställning som målsägande är något som också behandlats inom den vetenskapliga litteraturen. I *Likhet inför lagen* från 2004 menar Diesen, Lernestedt, Lindholm och Pettersson att barn i Sverige erhåller ett starkt lagligt skydd, jämfört med barn i andra länder, men att Sverige inte bör framhållas som ett föregångsland eftersom de inte alltid ser till barnets bästa i rättsliga angelägenheter. Den höga ambitionen som Sverige har att skydda barn, leder till att brotten i många fall blir mycket svåra att utreda och bevisa. Det räcker egentligen med att ett barn lämnar bristfälliga uppgifter, för att förundersökningen skall läggas ner, menar Diesen. Enligt Diesen beror detta primärt på att händelsen saknar vittnen eller en dokumentation av skador och den enda huvudsakliga bevisningen blir då målsägandes utsaga.²⁴ År 2004 publicerade Sven- Axel Månsson och Peder Söderlind en studie som hade i syfte att försöka beskriva och analysera den globala sexindustrin på internet, med speciellt fokus på pornografi och prostitution. På de hemsidor som undersöktes fann Månsson och Söderlind gemensamma tendenser, som att de utsatta framställdes som lättvindiga och positiva. De kommer i forskningen fram till bland annat att de män som köper sex via hemsidor har en syn på sexualitet som har formats av dagens marknadssamhälle. Ett marknadssamhälle där inga tjänster tycks vara omöjliga, så länge personen är bredd att betala kostnaden. Författarna menar att det finns tydliga likheter med de attityder som fanns i frimurarloger förr, då de ser männens kamratskap på dessa sidor som ett sätt att upprätthålla den maskulina hegemonin.²⁵

---

²¹ Se Dahlstrand, Karl, *Kränkning och upprättelse: en rättsociologisk studie av kränkingsersättning till brottsoffer*, Lunds universitet, Diss. Lund: Lunds universitet, 2012, Lund, 2012.

²² Se bl.a. Karlén, Helena 2009, *Sexuell exploatering av barn*, 2005.

²³ Svedin, Carl Göran & Back, Christina, *Varför berättar de inte?: om att utnyttjas i barnpornografi*, 1. uppl., Rädda barnen, Stockholm, 2004.

²⁴ Christian Diesen, Claes Lernestedt, Torun Lindholm & Tove Pettersson, *Likhet inför lagen*. Stockholm: Natur och Kultur, 2005.

²⁵ Månsson, Sven-Axel & Söderlind, Peder, *Sexindustrin på nätet: aktörer, innehåll, relationer och ekonomiska flöden*, Égalité, Stockholm, 2004.

Men utöver de utredningar som gjorts i och med lagändringar så är forskning angående brottets straffvärde mer begränsad.²⁶ Nedan kommer det därför att presenteras både svensk och internationell penologisk forskning.²⁷ Den penologiska forskning som har utförts i Sverige berör främst svenskarnas syn på brott i allmänhet. 2010 släpptes en rapport från Kriminologiska institutionen vid Stockholms universitet där Henrik Tham tillsammans med Kristina Jerre undersökte svenskarnas syn på straff. Rapporten berör inte brottet barnpornografi men det som framgår är att svenskar i större utsträckning tenderar till att ha en mer nyanserad bild på straff desto mer information de har fått om brotten och dess alternativa påföljder.²⁸

Internationellt skrivs det mer om perspektiven angående straffet för barnpornografibrott. I en vetenskaplig artikel skriven av Melissa Hamilton argumenteras det om att straffskärpningarna för barnpornografibrott i USA snarare handlar om politisk retorik än om empirisk validitet.²⁹ Detta eftersom politikerna höjer straffvärdet med anledning av den moralpanik som uppstår i frågor om barnpornografi snarare än att finna rätt proportionalitet med hjälp empirisk forskning. I en annan vetenskaplig artikel från Indiana Law Journal menar Carissa Byrne Hessick att amerikanska domare anser att de skyddar barn från övergrepp när de dömer nyttjare av barnpornografi till fängelse. Hon menar dock att empirisk forskning har haft svårt att se ett samband mellan nyttjande av barnpornografi och kontakt med barn i sexuellt syfte.³⁰ I andra länder har det även genomförts forskning angående hur omfattande barnpornografibrottet bör vara. 2014 publicerades det bland annat en vetenskaplig artikel i Australien baserad på en attitydundersökning om huruvida barnpornografibrottet ska innefatta ungdomar som ägnar sig åt "sexting".³¹ Resultatet visade att det inte fanns stöd för en sådan kriminalisering utan de svaranden föredrog mildare åtgärder som till exempel allmänna utbildningsstrategier.³²

Som ovanstående antyder har det internationellt skett mer omfattande forskning angående synen på barnpornografibrottet och dess straffvärde än vad som gjorts i Sverige. Då olika länder har olika rättskulturer och är uppbyggda av olika normer och principer, så kan det vara problematiskt att applicera internationell forskning på Sverige. I Sverige har det inte förekommit samma straffteoretiska diskussion kring barnpornografi och det är denna kunskapslucka som vi i denna uppsats vill lyfta fram.

---

²⁶ Med straffvärde menas hur allvarligt ett brott är i relation till andra brott. Det talas om ett *abstrakt straffvärde* som motsvarar brottets strafflatitud och om *konkret straffvärde* som motsvarar straffvärdet i den aktuella brottsliga handlingen.

²⁷ Penologi är ett kriminologiskt forskningsområde som bl.a. studerar straffsanktionernas uppkomst, verkställighet, verkningar samt alternativ.

²⁸ Jerre, Kristina & Tham, Henrik, *Svenskarnas syn på straff*, Kriminologiska institutionen, Stockholms universitet, Stockholm, 2010 s. hämtad 2015-04-05
http://www.criminology.su.se/content/1/c6/02/14/71/Svenskarnas_syn_pa_straff.pdf.

²⁹ Hamilton, Melissa, *The Efficacy of Severe Child Pornography Sentencing: Empirical Validity or Political Rhetoric?*, Stanford Law & Policy Review. 2011, Vol. 22 Issue 2, p545-585. 41p.

³⁰ Hessick, Carissa Byrne, *The Limits of Child Pornography*, Indiana Law Journal. Fall2014, Vol. 89 Issue 4, p1437-1484. 48p.

³¹ Sexting är en kombination av orden "sex" och "texting", begreppet innebär att text och bild av sexuell karaktär skickas mellan mobiler eller andra tekniska föremål.

³² Blyth, Carianne; Roberts, Lynne D. *Public Attitudes towards Penalties for Sexting by Minors Current Issues in Criminal Justice*. Nov2014, Vol. 26 Issue 2, p143-158. 16p. 3 Charts, 1 Graph. , Hämtad 2015-04-07 från Criminal Justice Abstracts.

2. Teoretiska utgångspunkter

Thomas Mathiesen menar att rättssociologins tema är rättens sammanvävning med alla de förhållanden som för övrigt ingår i våra liv.³³ Han menar att rättssociologin utgår från tre generella frågeställningar, nämligen *hur samhällsförhållanden påverkar rätten, hur rättsregler påverkar samhällsförhållanden*, samt i vilken utsträckning det sker en *växelverkan mellan rättsregler och samhällsförhållanden*.³⁴ Med "rätt" menar Mathiesen:

*/.../ det samlade systemet av formellt antagna regler i ett samhälle, de institutioner som i sista instans har ansvaret för tillämpningen av dessa regler eller för kontrollen att de efterlevs, samt icke formellt antagna regler baserade på icke skriven lag, inklusive sedvanerätt, som har status som del av rättssystemet.*³⁵

Rätten som institution bär således det slutgiltiga ansvaret för tillämpandet av rättsnormerna, det vill säga de formellt antagna reglerna.³⁶ Med "samhällsförhållanden" menar Mathiesen de generella interaktionsförhållanden eller sociala samspel som gör sig gällande i förhållande till människor i och mellan små grupper, organisationer eller sociala apparater.³⁷ I och med vårt syfte så har vi valt att fokusera på samhällsförhållandenas inverkan på rätten. Enligt Mathiesen finns det flera generella perspektiv som försöker bidra till att förklara rättens utveckling. Vi kommer att ta avstamp i två av dessa perspektiv. Det första är *normperspektivet* som menar att samhällets sociala normer påverkar rättens förändringsprocess.³⁸ Den sexualliberala anda som rådde under 1960- och 1970-talet influerade till exempel den sexualbrottsutredning och kriminalpolitiska debatt som fördes under denna period.³⁹ Det andra perspektivet är det så kallade *opinionsperspektivet* som menar att rättens utveckling påverkas av samhällsmedlemmarnas subjektiva upplevelser av samhället. Det är i regel tal om gemensamma kollektiva medvetandetillstånd som delas av stora delar av befolkningen. Eftersom opinionsklimatet delvis styrs av samhällsnormerna så blir det problematiskt att göra en exakt avgränsning mellan normperspektivet och opinionsperspektivet. Men medan samhällsnormer, generellt sett, ändra sig långsamt så karakteriseras opinionsperspektivet av de abrupta förändringar som kan ske i opinionsklimatet till följd av en händelse, till exempel ett domstolsavgörande eller en medial strömning. Mathiesen nämner att enskilda händelser som får stort utrymme i media kan skapa intryck hos samhällsmedlemmarna, det är till och med tal om en slags "*moralisk panik*" i samhället.⁴⁰ Det är detta opinionsklimat som i sin tur kan påverka strafflagstiftning. Avslöjandet av den så kallade Huddingehärvan ansågs till exempel vara en av huvudanledningarna till påtryckningar om att kriminalisera innehav av barnpornografi.⁴¹

---

³³ Mathiesen, 2005, s. 14.

³⁴ Ibid, s. 23.

³⁵ Ibid, s. 24.

³⁶ Ibid, s. 24.

³⁷ Ibid, s. 26.

³⁸ Ibid, s. 87-88.

³⁹ Se vidare kap. 4.1.

⁴⁰ Mathiesen, 2005 s. 87-88.

⁴¹ Se vidare kap. 4.2.1.

Den rättssociologiska forskningen i Sverige har de senaste årtionden huvudsakligen letts av Håkan Hydén som arbetat med ett perspektiv på rättssociologi som normvetenskap. Håkan Hydéns ståndpunkt är att en rättsregel i grunden är en norm som uppnått rättslig status.⁴² Forskningen kring normer har sedermera utvecklats de senaste åren, bland annat av Matthias Baier och Måns Svensson. De påpekar att det är viktigt att "rätt" normer höjs till rättslig status, då bland annat normens legitimitet har betydelse för om normens budskap följs.⁴³ De sociala normerna har en stark inverkan på rättens utveckling, detta eftersom att rätten ofta har som utgångspunkt att spegla den moral och de värden som finns ute i samhället. I många fall är rättsreglerna rent utav en kodifiering av de rådande sociala normerna.⁴⁴ Vad som skiljer rättsreglerna från andra normer i samhället är emellertid inte enbart att de uppnått rättslig status. Det gemensamma för rättsregler är, att brytande av dessa normer leder till en förutbestämd sanktion som verkställs av en inrättning som företräder samhällsbildningen.⁴⁵ Vid brytandet av en social norm följer sanktionen inte en given mall utan gestaltas istället genom till exempel skuld, exkludering eller skvaller.⁴⁶

I teorin vill vi därmed återvända till rättssociologins grunder, det vill säga frågorna om samspelet mellan informella och formella normer, detta genom att söka attityder och resonemang kring regelefterlevnad. I våra intervjuer med våra nyckelpersoner har vi huvudsakligen berört frågor angående *det allmänna rättsmedvetandet*, *skyddsvärda objekt*, samt *prevention*. Dessa begrepp kommer nedan presenteras mer utförligt.

2.1 Det allmänna rättsmedvetandet som rättssociologiskt begrepp

Det allmänna rättsmedvetandet är ett abstrakt begrepp som är svårt att definiera och innebörden av begreppet kan verka oklart.⁴⁷ I förhållande till rätten används begreppet för att diskutera kollektiva ställningstaganden i moraliska frågor. Tillsammans med religion, seder och vanor anses lagarna i en stat bilda en allmän anda som brukar kallas för "rättsanda", "rättskänsla", "rättsföreställning" eller "rättsmedvetande".⁴⁸ Lindén och Similä urskiljer två alternativa innebörder av rättsmedvetandet:

- i. Rättsmedvetandet är liktydigt med människors normativa föreställningar om lag och rätt, så som föreställningar om vad som är rättvist eller rätt.
- ii. Rättsmedvetandet är liktydigt med människans föreställningar om existerande lag och rätt.⁴⁹

Dessa begrepp skiljs sällan åt men inom rättssociologin dominerar det andra begreppet, det vill säga att rättsmedvetandet handlar om individens föreställningar om existerande lagar,

---

⁴² Hydén, Håkan *Rättssociologi som rättsvetenskap*, studentlitteratur, Lund 2002, s. 31.

⁴³ Baier & Svensson, 2009 s. 29 och 165.

⁴⁴ Ibid, s. 163.

⁴⁵ Hydén & Hydén, 2011, s. 11.

⁴⁶ Baier & Svensson, 2002, s. 148.

⁴⁷ Eriksson, Annika & Åkerström, Malin *Det allmänna rättsmedvetandet: en teoretisk och empirisk granskning*, Network for research in criminology and and deviant behaviour at Lund University, Lund, 1994, s. 9.

⁴⁸ Eriksson & Åkerström, 1994, sid.9 och Lindén, Per-Anders & Similä, Matti, *Rättsmedvetandet i Sverige*, LiberFörlag/Allmänna förl., Stockholm, 1982 s. 1.

⁴⁹ Lindén & Similä 1982 s. 1.

brott, påföljder och brottslingar.⁵⁰ Detta får sin betydelse i allmänhetens syn på de rättsliga myndigheterna och deras beslut då det enligt legitimitetsprincipen bör råda konformitet mellan allmänhetens uppfattningar och lagstiftningen samt dess tillämpning.⁵¹ Det allmänna rättsmedvetandet återger med andra ord de normer och den moral som finns i samhället, det vill säga de värden som rätten har som utgångspunkt att spegla. Dock finns det delade meningar om hur det allmänna rättsmedvetandets kunskap ska erhållas. Allmänhetens uppfattningar om olika brott påverkas av vilken information allmänheten får. Uppfattningar om brott hos handlar om hur och vilken information allmänheten får. Detta påverkar hur de bedömer risker och vilka brott de själva är rädda för och hur de anpassar sitt agerande efter den kunskap de besitter.⁵²

2.2 Skyddsintressets relevans i vår studie

Ett brott karakteriseras som en samhällsfarlig handling som kränker eller sätter fara i allmänna eller enskilda intressen.⁵³ Kriminalisering innebär därför en konstruerad form av social kontroll och för att denna ska kunna upprätthållas krävs det den motiveras av ett så kallat skyddsintresse. Ett skyddsintresse skulle kunna förklaras genom att det straffrättsliga systemet föranleds att i viss mån skydda ett specifikt intresse. Med skyddsintressen menas alltså de objekt som antas fara illa av de handlingar som skall kriminaliseras eller redan är kriminaliserade.⁵⁴ Skyddsintressen är alltså principer för kriminalisering då det är för att skydda ett intresse som en handling blir straffbar. Det som anses vara ett skyddsintresse framgår mer eller mindre tydligt av förarbetena till lagarna. Vid mord är till exempel skyddsintresset mänskligt liv, medan stöldbrottets skyddsintresse är enskild äganderätt.⁵⁵ Lernestedt skriver dock om problematiken med flera skyddsintressen i samma lagrum. Problematiken kallas för "överjästa degar" och Lernestedt menar att den:

/.../ karaktäriseras av att kärnområdet enligt viss kriminalisering tänks skydda ett intresse, medan vid de yttre gränserna ett annat intresse måste sägas skyddat. Degen jäser över trågets kanter.⁵⁶

Det han menar är att ett brott kan ha konkreta skyddsintressen, nämligen de objekt som antas lida direkt skada av brottet, men att det också kan finnas mer övergripande skyddsintressen, så som idéer eller normer, som lagen också måste skydda. Problematiken uppstår i att lagtillämparen måste ta hänsyn till det mer övergripande skyddsintresset även i fall där det inte finns ett konkret skyddsobjekt.⁵⁷ Skyddsobjekten avser därmed de konkreta och ibland mer omfattande intressen som avses skyddas genom straffhot.

---

⁵⁰ Ibid, s. 1-2.

⁵¹ Ibid, s. 9. Enligt lagalitetsgrundsatsen är straffrätten bunden till skriven lag, det vill säga att inget brott eller straff utan stöd av lag.

⁵² Eriksson & Åkerström, 1994, s. 44.

⁵³ Leijonhufvud, Madeleine & Wennberg, Suzanne, *Straffansvar*, 8., [omarb.] uppl., Norstedts juridik, Stockholm, 2009, s. 31.

⁵⁴ Wegerstad, Linnea, *Skyddsvärda intressen & straffvärda kränkningar: om sexualbrotten i det straffrättsliga systemet med utgångspunkt i brottet sexuellt ofredande*, Lund University, Faculty of Law, Diss. Lund: Lunds universitet, 2015, Lund, 2015, s. 65.

⁵⁵ Leijonhufvud & Wennberg, Suzanne, 2009, s. 50.

⁵⁶ Lernestedt, Claes, *Kriminalisering: problem och principer*, Iustus, Diss. Stockholm: Univ., 2003, Uppsala, 2003s. 172.

⁵⁷ Ibid, s.172.

2.3 Ett straffteoretiskt perspektiv

Eftersom vi intresserar oss för brottets utformning och dess strafflatitud har vi även valt att använda oss av straffteoretiska begrepp för att dessa kan ge en djupare förståelse för brottets straffvärde. Inom straffrätten görs det traditionellt en distinktion mellan relativa och absoluta straffteorier.⁵⁸ De absoluta straffteorierna anser inte att straffet skall ses som ett medel för att implementera ett funktionellt syfte utan menar istället att straffet ska verka som en rättvis vedergällning av brottets klandervärdighet. I motsats till de absoluta teorierna står de relativa som utgörs av preventionstankar och kännetecknas av att straffet skall tjäna praktiska ändamål som till exempel att förebygga brott.⁵⁹ De relativa straffteorierna delas i sin tur traditionellt in i allmänpreventiva- och individualpreventiva teorier. Enligt Anselm von Feuerbach har lagens *straffhot* en avskräckande verkan på allmänheten. Han menar att verkställandet av straffet således saknar ett specifikt självändamål och har som enda funktion att göra straffhotet verksamt.⁶⁰ En modernare variant av det allmänpreventiva synsättet är de så kallade *moralbildningsteorierna* som poängterar straffets norminternaliserade effekt snarare än dess avskräckande effekt.⁶¹

En känd företrädare för de individualpreventiva teorierna är Franz von Liszt som menar att straffens huvudsakliga uppgift är att avhålla den enskilde brottslingen från att begå nya brott. Straffet ska därmed verka förbättrande för brottslingen och förhindra återfall.⁶² I det inflytelserika Marburgsprogrammet skrev von Listz att om den kriminella är mottaglig för att förändra sig själv, skall denne behandlas och om denne inte är det skall denne avskräckas. Om det visar sig att den kriminella behöver men inte kan förbättras så skall domstolen enligt von Litz oskadliggöra denne.⁶³

---

⁵⁸ Leijonhufvud & Wennberg, 2009 s. 15.

⁵⁹ Ibid, s. 15.

⁶⁰ Leijonhufvud & Wennberg, 2009 s. 15.

⁶¹ Ibid, s. 15.

⁶² Ibid, s. 16.

⁶³ Jareborg, Nils & Zila, Josef, *Straffrättens påföljdslära*, 3., bearb. och uppdaterade uppl., Norstedts juridik, Stockholm, 2010, s. 83.

3. Metodologiska överväganden

Avsikten med detta kapitel är att ge läsaren en djupare förståelse för hur vi har gått tillväga för att besvara våra forskningsfrågor. I arbetet valde vi att inspireras utav grundad teori, som är en användbar forskningsansats i fall då forskare avser att grunda sin kunskap i empirisk forskning. Inledningsvis gjorde vi en kartläggning av gällande rätt för att få en bredare och djupare förståelse för brottets rättsliga område. Kartläggningen följdes av två empiriska delstudier. Den första delstudien granskar hur brottet tillämpas i praktiken, detta genomfördes genom en kvantitativ innehållsanalys, vars resultat utgjorde grunden för den andra delstudien. Den andra delstudien var av kvalitativ karaktär och bestod i sex stycken semistrukturerade intervjuer med relevanta nyckelpersoner. Den gällande rätten och delstudierna har syftat till att öka förståelsen för barnpornografibrottet och dess strafflatitud. Nedan kommer våra metodologiska överväganden presenteras mer utförligt.

3.1 Grundad teori

Som ovanstående antyder, har vårt arbete inspirerats av *grundad teori*, en forskningsansats som skär igenom de traditionella uppdelningarna av kvantitativt och kvalitativt.⁶⁴ Metoden innebär att undersökningen genomförs relativt förutsättningslöst i jämförelse med traditionell induktion och deduktion.⁶⁵ Grundad teori innebär att teorier skall vara grundade i empirisk forskning och genereras genom analys av data.⁶⁶ Den empiriska forskningen bör enligt teorin samlas in genom sådana metoder som tillåter att data samlas in i "rå" form.⁶⁷ Råmaterialet analyseras sedan genom att delas in i beståndsdelar eller kategorier. Detta kräver att forskaren upptäcker nyckelkomponenterna i materialet för att få en bättre förståelse för fenomenet.⁶⁸ Forskare som förespråkar "mixed methods" har haft en tendens att fokusera hårt på en forskningsdesign som är fastställd innan datainsamlingen påbörjas och inte låta sig påverkas av uppkommande teman.⁶⁹ Men vi kan ändå se likheter mellan grundad teori och mixed methods, detta då båda är öppna för kombinationen av flera metoder och tillvägagångssätt i en enskild studie. Enligt Barney Glaser, som är en av upphovsmännen till grundad teori, består forskningen av tre faser. Den *öppna fasen*, den *selektiva fasen* och den *teoretiska fasen*. Upphovsmännen till grundad teori uppmanar forskare till att inte ta teorin för bokstavligt, att istället inspireras av den.⁷⁰ Vid den öppna fasen skall forskaren enligt Glaser söka kategorier utan att vara bunden till en viss frågeställning. I vår öppna fas har vi till en början i rättskällorna granskat gällande rätt på barnpornografiområdet. Därefter studerade vi tillämpningen av rätten i en kvantitativ innehållsanalys av svenska rättsavgöranden rörande barnpornografi där vi dessutom sökte mönster och återkommande teman. Det som följer är den selektiva fasen där forskaren väljer att koncentrera sig på några av de kategorier som denne funnit och utforskar dessa vidare. I vårt fall har vi valt att låta resultatet från vår öppna

---

⁶⁴ Hartman, Jan, *Grundad teori: teorigenerering på empirisk grund*, Studentlitteratur, Lund, 2001 s. 27.

⁶⁵ Ibid, s. 37.

⁶⁶ Denscombe, Martyn, *Forskningshandboken: för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*, 2. uppl., Studentlitteratur, Lund, 2009s. 126.

⁶⁷ Ibid, s. 131.

⁶⁸ Ibid, s. 136.

⁶⁹ Ibid, s. 160.

⁷⁰ Glaser, Barney G. & Strauss, Anselm L., *The discovery of grounded theory: strategies for qualitative research*, Aldine Transaction (a division of Transaction Publishers), New Brunswick, N.J., 2006[1967] s. 29

fas stå som grund för vårt val av nyckelpersoner samt frågorna i vår intervjuguide. Den sista fasen är den teoretiska fasen där kategorierna analyseras genom att ställas mot varandra.⁷¹ I vår analysdel kommer våra nyckelpersoners uttalanden ställas mot varandra och i sin tur ställas mot rättskällorna och vår kvantitativa innehållsanalys. Detta för att kunna förstå barnpornografibrottets utformning, placering och strafflatitud på ett djupare plan.

Vår insamling av empiri har tagit avstamp i hermeneutiken. Detta eftersom att hermeneutiken är ett forskningsredskap där forskare inte söker sanningen ur ett kausalitets tänk, utan istället försöker förstå och tolka den objektiva verkligheten.⁷² Vi har under intervjuerna försökt att förhålla oss till den hermeneutiska traditionen och strävat efter att hålla en öppen intervju, där den intervjuade själv får ta plats. Genom detta tillvägagångssätt har vi erhållit en bredare kunskap och förståelse för strafflatituden kring barnpornografi, samt de rättsteoretiska aspekterna som finns inom juridiken.⁷³

3.2 Juridisk metod

Då vår ambition är att få en djupare förståelse för barnpornografibrottet har vi inlett vårt arbete med att studera vad rättskällorna säger om det kriminaliserade området. I doktrin presenteras skillnaden mellan regel- och problemorienterad ansats vid rättsvetenskaplig forskning.⁷⁴ Den regelorienterade ansatsen associeras huvudsakligen med den rättspositivistiska juridiska metoden och har sin utgångspunkt i redan befintliga rättskällor. Ansatsen är ett forskningsredskap för att fastställa gällande rätt.⁷⁵ I stället för teorier om hur verkligheten fungerar utgår juridiken från ett regelsystem och förstår verkligheten utifrån detta.⁷⁶ Något förenklat kan det förklaras som att i stället för teorier så tillhandahåller juridiken metoder för att förstå regelsystemets innehåll.⁷⁷ Rättskällorna bildar det underlag som utgör rättsligt stöd för juristernas konstateranden om vad som är gällande rätt.⁷⁸ För att få en förståelse för barnpornografibrottets gällande rätt måste ett flertal rättskällor beaktas, detta för att mer utförligt kunna studera rättsnormernas innebörd.⁷⁹ Rättskällorna är indelade i följande hierarkisk ordning:

---

⁷¹ Hartman, 2001. s. 40-41.

⁷² Thurén, Torsten, *Vetenskapsteori för nybörjare*, 2., [omarb.] uppl., Liber, Stockholm, 2007 s. 16-21 och 94-100

⁷³ Molander, Joakim, *Vetenskapsteoretiska grunder: historia och begrepp*, 1. uppl., Studentlitteratur, Lund, 2003, s. 166-169.

⁷⁴ Westberg, Peter, *Avhandlingsskrivande och val av forskningsansats* i *Festskrift till Per Olof Bolding*, Juristförl., Stockholm, 1992, s. 427-430.

⁷⁵ Ibid, s. 427-430.

⁷⁶ Hydén & Hydén, 2011, s. 15.

⁷⁷ Ibid, s. 15.

⁷⁸ Zetterström, 2012, s. 56.

⁷⁹ Alexius Borgström, Katarina & Hollander, Anna (red.), *Juridik och rättsvetenskap i socialt arbete*, 1. uppl., Studentlitteratur, Lund, 2009, s. 20-21.

1. Författningar
2. Förarbeten
3. Rättspraxis
4. Doktrin
5. Övrig rättspraxis (sedvanerätt)
6. EU-rätten⁸⁰

Doktrinen på området är utöver lagkommentarerna ytterst begränsad. För att undersöka gällande rätt har vi därför huvudsakligen använt oss av svensk lagtext, förarbeten och rättspraxis. Eftersom forskningen angående barnpornografibrottet är begränsad har istället vi valt att studera material från intresseorganisationer så som ECPAT och Rädda Barnen.

Då vi även vill få förståelse för barnpornografibrottets påföljdsval kommer vi även att använda oss av en problemorienterad ansats. Den problemorienterade ansatsen har ett mer kritiskt perspektiv på rätten och inriktar sig mer på den faktiska rättstillämpningen. Ansatsen lyfter därför fram den empiriska delen av rättsvetenskaplig forskning.⁸¹ Något som vi har gjort genom en empirisk delstudie av kvantitativ karaktär som kommer att beskrivas nedan.

3.2.1 Kvantitativ metod

Kvalitativ forskning utreder huvudsakligen innebörd och perspektiv medan kvantitativ forskning söker förekomst och frekvens.⁸² Då vår forskning inspireras från grundad teori handlar den första delen av vårt arbete om att hitta teman som sedan skall förfinas ytterligare. Eftersom kvantitativ metod är ett forskningsverktyg för att identifiera skillnader inom fenomenet samt hitta kausaliteter är detta ett lämpligt metodval för den här delen av vårt arbete.⁸³ Den kvantitativa forskningen associeras ofta med positivismen där statistik används för att svara på en bestämd forskningsfråga.⁸⁴ Men i vår forskning har vi sökt efter teman som förefaller avgörande för att förstå fenomenet.⁸⁵ De metoder som anses lämpliga för grundad teori är de som samlar in data i oberörd form. Det främsta råmaterialet angående rättens tillämpning vid barnpornografibrott hade därför införskaffats vid rättegångar rörande barnpornografibrott. Dock erbjuder de domar som följer av varje avgörande inte bara mer utförlig information om målen, utan är också mer lättgranskade än rättegångar. Granskning av tidigare avgöranden effektiviserar därmed arbetet med att finna teman i rättens tillämpning vid barnpornografibrottsmål. Vi har därför valt att göra en kvantitativ innehållsanalys av rättsavgöranden med syftet få ökad förståelse för rättstillämpningen vid barnpornografibrott.

---

⁸⁰ Zetterström, 2012, s. 58.

⁸¹ Westerberg, 1992, s. 436-437.

⁸² Denscombe, 2009, s. 320-321.

⁸³ Bryman, Alan, Samhällsvetenskapliga metoder, 2., [rev.] uppl., Liber, Malmö, 2011, s. 168-169.

⁸⁴ Hartman, 2001, s. 27.

⁸⁵ Denscombe, 2009, s. 136.

3.2.2 Kvantitativ innehållsanalys av rättsavgöranden

Då vi har haft som ambition att finna kunskap om påföljdsvalen vid barnpornografibrott har vi valt ett deskriptivt förhållningssätt.⁸⁶ Detta innebär att forskaren är saklig och gör minimala tolkningar av forskningens råmaterial.⁸⁷ För att illustrera den juridiska tillmeningen har vi genomfört en kvantitativ innehållsanalys, vilket är ett angreppssätt där forskaren analyserar dokument på ett systematiskt och replikerbart sätt som syftar till att kvantifiera innehållet utifrån förutbestämda kategorier. Analysen syftar till att möjliggöra generaliseringar och tydliggöra strukturer i ett större material.⁸⁸ Innehållsanalysen följer en logisk och relativt enkel procedur. Vi har i avgörandena plockat ut relevanta variabler som till exempel, påföljd, gärningsgrad, tidigare brottslighet, om barnpornografibrottet skett i samband med andra brott och så vidare.⁸⁹ Vi har sedan fört in dessa variabler i ett kodningsschema där vi räknat förekomsten av dessa.⁹⁰ Avslutningsvis har vi valt ut de intressanta delarna ur materialet och omvandlat dessa till deskriptiv statistik för att materialet skall bli mer lättöverskådligt.

3.2.3 Urval av rättsavgöranden

I vårt urval av avgöranden har vi valt att förhålla oss till en rättsdatabas. Den juridiska databasen *Zeteo* är Sveriges ledande rättsdatabas, som används av de flesta myndigheter och byråer.⁹¹ Vid en sökning på antal avgöranden vid barnpornografibrott på de ledande rättsdatabaserna *Zeteo*, *Karnov* och *InfoTorg* så var *Zeteo* den databas som erbjöd flest tillgängliga avgöranden, därav valet av denna. I vårt urval har vi dessutom valt att avgränsa avgörandena mellan 2010-2015, det vill säga från den senaste ändringen i barnpornografilagen till idag. Vi har valt att endast använda oss av avgöranden där den tilltalade blivit dömd för barnpornografibrott. Vi har valt att använda oss av domslutet från den högsta instans som brottmålet har nått. Detta innebär att om målet har överklagats från tingsrätt till hovrätt eller från hovrätt till Högsta domstolen så har vi valt att förhålla oss till den senaste instansens domslut. *Zeteo* erbjöd 107 avgöranden gällande barnpornografi och vår avgränsning resulterade i 68 brottmålsavgöranden med 68 personer dömda.⁹²

3.3 Rättssociologiskt kunskapsintresse och metodansats

Den andra empiriska studien är av mer rättssociologisk karaktär. I boken *Rättsregler* skriver Hydén att juridiken kan betraktas som en konflikt- och problemlösningsteknik, där rättsreglernas sociala betydelse för samhället lämnas utanför juridikens vetenskap och blir en fråga för bland annat rättssociologer, vars intresse kretsar kring att granska rättsreglernas orsaker och verkningar. Rättssociologisk forskning lägger således fokus på att undersöka sociala sammanhang i rätten med hjälp av samhällsvetenskapliga metoder.⁹³ Den rättssociologiska delen i studien handlar inte om att undersöka vare sig *law in books* eller *law*

---

⁸⁶ Bryman, 2011, s. 283.

⁸⁷ Molander, 2003, s. 166-169.

⁸⁸ Bryman, 2011, s. 283.

⁸⁹ Se tabell, bilaga 1.

⁹⁰ Bryman, 2011, s. 283 & Denscombe, 2009, s. 307-308.

⁹¹ Nordstedts Juridik, *Nordstedts Juridik informerar*, hämtad, 2015-04-19 från [http://www.nj.se/NJAB/nj/Home.nsf/ByKey/nyanjse_tapdf/\\$file/zeteo_redovis.pdf](http://www.nj.se/NJAB/nj/Home.nsf/ByKey/nyanjse_tapdf/$file/zeteo_redovis.pdf).

⁹² För ytterligare detaljer kring vårt tillvägagångssätt med *Zeteo* samt avgöranden, se avsnitt 3.5.

⁹³ Hydén & Hydén 2011, s. 15-16.

in action utan om att presentera relevanta nyckelpersoners perspektiv på dessa.⁹⁴ I syfte att diskutera perspektiv på barnpornografibrottet och dess strafflatitud utgörs den rättsociologiska metodens empiriska del av kvalitativa intervjuer. Där intervjuerna syftar till att bidra med sociala aspekter på rätten och dess tillämpning.

3.3.1 Kvalitativ metod

Till följd av vårt hermeneutiska angreppssätt så har vi valt att i den andra empiriska studien använda oss av kvalitativ metod.⁹⁵ Medan kvantitativ forskning är inriktad på specifika faktorer som till exempel kausalitet och generalisering så bygger större delen av vårt arbete på att undersöka olika perspektiv.⁹⁶ Empirisk forskning av kvalitativ karaktär ger generellt sett fler deskriptiva detaljer om den sociala verklighet som studeras.⁹⁷ Detta ger möjlighet att åstadkomma en helhetsbeskrivning av det som undersöks. Den här delen av arbetet kretsar dessutom kring motsägelser och tvetydigheter och detta är något som den kvalitativa forskningen har en hög tolerans för.⁹⁸ Den kvalitativa forskningen ger därmed utrymme för alternativa förklaringar, något som vi strävar efter då vi undersöker perspektiv på rätten. Den andra delstudien har därför utgjorts av kvalitativa semistrukturerade intervjuer.

3.3.2 Semistrukturerade intervjuer

Enligt Bryman är intervjuer den mest använda metoden inom den kvalitativa forskningen.⁹⁹ Vid forskning av komplexa och subtila fenomen så anses intervjuer vara en lämplig datainsamlingsmetod eftersom de ger utrymme för respondentens egna erfarenheter, åsikter och känslor.¹⁰⁰ Vi har valt att genomföra semistrukturerade intervjuer med våra respondenter, detta för att ge respondenterna frihet att utforma sina svar på sitt egna sätt samtidigt som vi kan vara flexibla och ställa följdfrågor.¹⁰¹ Intervjuerna har dock en visst mått av struktur då de utgår från en intervjuguide med teman och frågor som skall besvaras.¹⁰² De teman som ska beröras behöver nödvändigtvis inte komma i rätt ordning och det finns därför möjlighet att ställa frågor som inte ingår i intervjuguiden men som uppkommer under intervjun.¹⁰³ Intervjuerna är personliga eftersom vi vill lokalisera speciella idéer till vissa bestämda personer.¹⁰⁴ Eftersom vi utgår från en intervjuguide så blir personliga intervjuer dessutom lättare att strukturera än till exempel gruppintervjuer eller fokusgrupper.¹⁰⁵ Vi har valt att genomföra telefonintervjuer, detta av flera anledningar. Till en början är det fördelaktigt då vi varken har tid eller ekonomi för direkta intervjuer i och med att nyckelpersonerna är spridda över hela landet.¹⁰⁶ Det tar dessutom mindre tid och planering för respondenten vilket ökar

---

⁹⁴ "Law in books" och "law in action" är två begrepp som används för att definiera rättskällor samt rättskällornas tillämpning. Se bl.a Pound, R. (1910). Law in books and law in action, i *Am. Law Rev.* Nr. 44, 1910, och Banakar, 2003

⁹⁵ Bryman, 2011, s. 29.

⁹⁶ Ibid, s. 168 och 340-341.

⁹⁷ Ibid, s. 363.

⁹⁸ Denscombe, 2009, s. 398.

⁹⁹ Bryman, 2011, s. 412.

¹⁰⁰ Denscombe, 2009, s. 232.

¹⁰¹ Bryman, 2011, s. 415 & Denscombe, 2009, s. 234- 235.

¹⁰² Denscombe, 2009, s. 234-235.

¹⁰³ Bryman, 2011, s. 415.

¹⁰⁴ Denscombe, 2009, s. 235.

¹⁰⁵ Ibid, s. 235.

¹⁰⁶ Bryman, 2011, s. 208.

möjligheten för deltagande.¹⁰⁷ Vi har haft möjlighet att genomföra direkta intervjuer med några av våra respondenter men valt att genomföra även dessa via telefon. Detta med anledning av att respondenterna i större utsträckning kan påverkas av intervjuaren vid direktintervjuer samt att vi av forskningsskäl velat att alla intervjuer ska ske under samma förutsättningar.

3.3.3 Urval av nyckelpersoner

Valet av nyckelpersoner har sin grund i resultaten från den första delstudien. Utifrån den kvantitativa innehållsanalysens kodningsschema så har vi valt att intervjua personer för att diskutera särskilda aspekter kring barnpornografibrottet och dess strafflatitud.¹⁰⁸ Eftersom personernas egna synsätt och erfarenhet är grundläggande för arbetet så har vi försökt undvika den så kallade *snöbollseffekten* och därför själva valt nyckelpersoner utefter deras erfarenhet och kunskap av barnpornografibrottet eller den svenska straffrätten.¹⁰⁹ Det har alltså inte varit fråga om att med hjälp av nyckelpersoner få generaliserbar information eller att pröva hypoteser, utan snarare om att få ett så kallat icke-sannolikhetsurval och därmed få eventuella konkurrerande förklaringar.¹¹⁰ Urvalet i vår undersökning består utav sex personer, där tre stycken är kvinnor och tre stycken är män. Detta för att undgå den kritik som bland annat riktades emot sexualbrottsutredningen från 1976, där utredningen bestod av sju män och en kvinna.¹¹¹ Samtliga nyckelpersoner har någon arbetsrelaterad kunskap om barnpornografibrottets strafflatitud eller den svenska straffrätten i övrigt. Nedan följer en presentation av nyckelpersonerna.

3.3.3.1 Henrik Tham

Professor emeritus i kriminologi vid Stockholms universitet. Hans forskning har framförallt berört kriminalpolitikens utveckling med fokus på narkotikapolitik samt det allmänna rättsmedvetandet. Han har bland annat varit aktiv i det skandinaviska forskningsprojektet om det allmänna rättsmedvetandet i de fem nordiska länderna. Rapporten *Svenskarnas syn på straff* som han skrev tillsammans med Kristina Jerre publiceras 2010.

Intervjun genomfördes tisdagen den 14 april 2015 klockan 16.00

3.3.3.2 Christina Hagner

Tidigare kriminalreporter på tidningarnas telegrambyrå och var under "Huddingehävan" 1992 en av de journalister som engagerade sig för att stärka samhällsnyttandet för barn. 1995 släppte hon boken "Rätten att kränka ett barn" som blev ett koncentrat av hennes engagemang i barnrättsfrågor. Hon har även varit presschef på Rädda barnens tidning samt chef för informationsenheten på Rädda Barnen. Idag arbetar hon på stiftelsen Kvinna till Kvinna som kämpar för att stärka kvinnors rättigheter och kvinnors situation i konfliktområden.

Intervjun genomfördes onsdagen den 16 april 2015 klockan 16.15

---

¹⁰⁷ Ibid, s. 208.

¹⁰⁸ För tabell, se bilaga 1.

¹⁰⁹ Med snöbollseffekt avses att urvalet bestäms genom en process där en person hänvisar till nästa person. Se bl.a. Denscombe, 2009, s. 38.

¹¹⁰ Ibid, s. 32-36 & 52-54.

¹¹¹ Se Bergenlöv, Eva, Lindstedt Cronberg, Marie & Österberg, Eva, *Offer för brott: våldtäkt, incest och barnamord i Sveriges historia från reformationen till nutid*, Nordic Academic Press, Lund, 2002, s. 78.

3.3.3.3 Per Ole Träskman

Professor emeritus i straffrätt vid Lunds universitet. Även tidigare professor i rättsvetenskap vid handelshögskolan vid Köpenhamn samt professor i straff- och processrätt vid Helsingfors universitet. Han har även publicerat flera böcker om straffrätt och processrätt samt ett stort antal vetenskapliga uppsatser i flera kriminalvetenskapliga ämnen däribland straffrätt, internationell straffrätt, straffprocessrätt, kriminologi och kriminalpolitik.

Intervjun genomfördes tisdagen den 21 april 2015 klockan 13.30

3.3.3.4 Sven-Erik Alhem

Före detta överåklagare samt tidigare tjänstgjort vid hovrätten och justitiedepartementet. Driver eget företag sedan 2008 där han verkar som rättsexpert åt media. Utöver detta är han idag också samhällsdebattör, krönikör, föreläsare och aktiv twittrare. Han har också en ideell verksamhet som består i att han är förbundsordförande i Brottsofferjourens Riksförbund i Sverige.

Intervjun genomfördes tisdagen den 21 april 2015 klockan 14.30

3.3.3.5 Madeleine Leijonhufvud

Professor i straffrätt vid Stockholms universitet sedan 1984. Hennes forskningsarbeten har främst rört ekonomisk brottslighet men även den "humanjuridiska" delen av straffrätten. Idag är hon professor emerita och har fortsatt sitt författarskap kring straffrätt samt arbetat mycket med etikfrågor. Hon har skrivit läroböcker, medverkat i lagstiftningsarbete och är en flitig debattör i rättspolitiska frågor. 2014 blev hon utnämnd till "Årets Jurist", framröstad av tingsnotarier, biträdande jurister och juridikstudenter. Sitter även med i organisationen ECPATs program- och forskningsråd sedan organisationens tillblivelse.

Intervjun genomfördes torsdagen den 23 april 2015 klockan 16.00

3.3.3.6 ECPAT/Caroline Persson

ECPAT är en ideell barnrättsorganisation som arbetar förebyggande med påverkansarbete, information och samarbeten för att motverka och stoppa alla former av kommersiell sexuell exploatering av barn. ECPATs perspektiv och åsikter förs fram av juristen Caroline Persson som är aktiv i organisationen.

Intervjun genomfördes tisdagen den 28 april 2015 klockan 14.00

3.3.4 Intervjuguidens utformning

Vid utformningen av vår intervjuguide inspirerades vi av grundad teori och lät därför den kvantitativa undersökningen skapa en struktur för intervjuguiden.¹¹² Intervjuguiden baserades på tre teman som vi uppmärksammade i och med den första delstudien. Det allmänna rättsmedvetandet, skyddsvärdsintressen och prevention. Tre teman som berör våra forskningsfrågor och kan relateras till handlingens normer eller brottets placering och strafflatitud. Men intervjuguiden rör även åsikter kring barnpornografilagen i sin helhet. Varje tema hade ytterligare underrubriker, där frågor som berörde det giva temat fanns nedskrivna. Utöver dessa teman fanns det frågor i intervjuguiden som berörde nyckelpersonen i sig. För att undvika ledande eller "laddade" frågor lät vi vår handledare granska frågorna och komma med konstruktiv kritik.¹¹³ Vid intervjuernas slutskede fick samtliga nyckelpersoner en öppen fråga där de fick chansen att lägga till egna frågor eller ytterligare kommentera ämnet i sin helhet.

---

¹¹² För hela intervjuguiden, se bilaga 2.

¹¹³ Bryman, 2011, s. 252.

3.4 Etiska reflektioner

Vid insamlingen av data, i analysprocessen och vid publicering så förväntas samhällsforskare agera etiskt korrekt.¹¹⁴ Då vår forskning till stor del bygger på empiriskt material så har vi tagit ett antal etiska principer i beaktning. De avgöranden som används vid vår kvantitativa innehållsanalys är offentliga handlingar och det finns därför inga hinder för oss att publicera namn eller annan information som förekommer i domarna. Men eftersom vår forskning i den första empiriska studien är av kvantitativt slag är sådan information irrelevant för vår studie, vi har således valt att inte publicera personuppgifter eller dylikt.

Vid våra intervjuer har vi varit noggranna med att presentera arbetet för deltagarna, detta eftersom att de måste ha tillräckligt med information om forskningen för att kunna bedöma om de vill medverka eller inte.¹¹⁵ Kontakten har inletts via mejl där vi har presenterat vårt arbete samt frågat om personerna vill medverka. Vid intervjutillfället så har ytterligare en presentation gjorts av arbetet samt att vi än en gång informerat om att medverkandet är helt frivilligt och att de när som helst kan avbryta intervjun. Noggrannheten i denna del har varit av särskild vikt för oss då kravet för att samla in empiriskt material på ett etiskt korrekt sätt kräver ett informerat samtycke.¹¹⁶ Vad som anses som etiskt känsligt kan givetvis variera, det har därför varit viktigt för oss att de medverkande har fått möjlighet att godkänna det material som de tillfört innan detta publiceras.¹¹⁷ Detta för att respektera deltagarnas intressen, samt se till att deltagarna inte lider någon skada av att medverka i arbetet. Vi har även informerat deltagarna om hur deras bidrag kommer att nyttjas och att materialet endast kommer att användas i forskningssyfte.¹¹⁸ I denna del av arbetet kommer nyckelpersonernas namn och titel med ett visst värde och vi har därför frågat dem om vi får lov att publicera dessa. Samtliga nyckelpersoner har godkänt detta, det föreligger således inga konfidentialitetskrav.

3.5 Genomförande

Arbetet har ägt rum våren 2015 och bestått ut av genomgång av rättskällor, en kvantitativ innehållsanalys samt sex kvalitativa intervjuer. Utgångspunkten i arbetet har varit barnpornografibrottet och dess strafflatitud men utöver detta så har arbetet inspirerats av grundad teori vilket innebär att arbetet ska ske så förutsättningslöst som möjligt. Vi inledde därför uppsatsarbetet med att studera gällande rätt på barnpornografiområdet samt med en historisk tillbakablick på sexualbrott i Sverige. Detta gjorde vi med hjälp av rättskällorna samt litteratur om Sveriges syn på sexualbrott från 1960-talet och framåt. De rättskällorna som visade sig vara mest lämpliga för att förstå lagstiftningen var lagtexten, förarbeten samt doktrin.

Efter att ha studerat rätten ”in books” gick vi över till att undersöka rätten ”in action”. Vi utförde en kvantitativ innehållsanalys där vi granskade barnpornografiavgöranden. För att få tag i rättsavgöranden hörde vi av oss till svenska domstolar. Det uppstod då en problematik eftersom svenska domstolar var väldigt försiktiga med att lämna ut domar när vi inte hade

---

¹¹⁴ Denscombe, 2009, s. 193-194.

¹¹⁵ Ibid, s. 197-198.

¹¹⁶ Ibid.

¹¹⁷ Bryman, 2011, s. 132.

¹¹⁸ Ibid, s. 132.

några målnummer. Antalet avgöranden blev för få för en kvantitativ innehållsanalys. Vi hörde därför av oss till BRÅ i hopp om att de åtminstone skulle ha ett antal målnummer vi kunde använda oss av. BRÅ kunde inte hjälpa oss på något sätt. Vi fick i stället använda oss av de rättsdatabaser som finns tillgängliga via Lunds universitet. Vi valde den med flest tillgängliga brottsmålsavgöranden angående barnpornografi, *Zeteo* (f.d. Nordstedts Juridik). Där sökte vi efter avgöranden mellan 2010-2015 rörande barnpornografibrott, detta genom att använda oss av sökordet ”barnpornografibrott” och avgränsa sökningen till avgöranden. Detta resulterade i 107 rättsavgöranden och eftersom vi sökte brottsmålsavgöranden med minst en dom angående barnpornografibrott så gick vi igenom samtliga rättsavgöranden för att sälla bort de mål som inte var brottsmål samt de mål där barnpornografibrottet ogillades. Detta resulterade i 68 användbara rättsavgöranden som fick ligga till grund för vår innehållsanalys. Vi gick igenom samtliga avgöranden och sökte efter ett antal kategorier, påföljdsval, om brottet innefattat en målsägande och så vidare.¹¹⁹

Resultatet från den kvantitativa innehållsanalysen fick ligga till grund till en intervjuguide samt för vilken typ av nyckelpersoner vi önskade intervjua. Vi började med att utforma en intervjuguide och sedan att skicka mejl till de personer som vi ville intervjua där vi presenterade vårt arbete. Då vi inte fick svar från alla sex personer fick vi skicka ut ytterligare mejl. Vi fick tag i sex nyckelpersoner som vi intervjuade via telefon. Intervjuerna ägde rum mellan den 14 april 2015 och den 28 april 2015.¹²⁰ De citat som användes från intervjuerna skickades ut till nyckelpersonerna, så de fick godkännas innan publicering. Efter att resultatet analyserats och uppsatsen skrivits klart, så skickades uppsatsen ut till samtliga deltagare.

3.6 Reflektioner över metodval

I vetenskaplig forskning är det av betydelse att reflektera över arbetets reabilitet och validitet. Det vi i det här avsnittet avser uppmärksamma är att synen på reabilitet och validitet skiljer sig åt i våra olika delstudier. Reabilitet rör frågan om huruvida resultatet från en undersökning kan ses som tillförlitligt eller om den påverkats av tillfälliga betingelser.¹²¹ Att en studie kan replikeras med samma resultat är ett tecken på att studien håller en hög reabilitet.¹²² Vår forskningsprocess är relativt lättgranskad i och med vi använt oss av alla fällande domar mellan 2010-2015 samt att alla målnummer presenteras i källförteckningen. Så även om *Zeteo* uppdaterar antalet avgöranden så kan studien fortfarande replikeras förutsatt att den replikeras utefter de kategorier som vi valt att mäta.¹²³ Domstolsavgöranden påverkas dessutom inte av tillfälliga betingelser utan skulle vid ett nytt granskande ge samma information. Forskare måste dessutom påvisa att deras forskning är exakt och träffsäker, det vill säga att den håller en hög validitet. Validitet handlar om att forskaren mäter det som arbetet är menat att mäta.¹²⁴ I vår kvantitativa forskning handlar det om att mäta förekomsten av förutbestämda variabler i barnpornografiavgöranden. Om en annan forskare till exempel skulle välja att studera påföljdsvalen i barnpornografibrott i Sverige mellan 2010 och 2015 så ökar sannolikheten att

---

¹¹⁹ Se kap 4.3 & bilaga 1.

¹²⁰ Mer exakta tidpunkter framgår i kap 4.4.1.

¹²¹ Bryman, 2011, s.49.

¹²² May, Tim, Samhällsvetenskaplig forskning, Studentlitteratur, Lund, 2001, s. 118.

¹²³ Se bilaga. 1.

¹²⁴ Denscombe, 2009, s. 380.

vårt resultat överensstämmer med dennes öka om båda studierna håller en hög validitet. Då vi söker förekomsten av ett antal variabler för att upptäcka kausaliteter höjs validiteten i forskningen genom att öka antalet dokument som granskas. Vi har granskat alla fällande domar rörande barnpornografi mellan 2010 och 2015 som Zeteo erbjöd för att kunna se de kausaliteter som finns mellan de variabler vi har valt att mäta.

Frågan om reabilitet associeras oftast med den positivistiska skolan och den kvantitativa forskningsansatsen vilket kan göra det problematiskt att applicera begreppet på den kvalitativa forskningen.¹²⁵ Då den selektiva fasen i vår forskning sker genom semistrukturerade intervjuer med personer som besitter en särskild expertis så kan forskningen bli besvärlig att replikera. Tim May menar dock att intervjudata inte handlar om att samla in “riktig” eller “förvrängda” bitar av information, utan att förse forskaren med instrument att analysera hur individer uppfattar händelser och relationer.¹²⁶ Något som däremot behöver tas hänsyn till i större utsträckning är intervjuresultatets validitet, det vill säga om de slutsatser som intervjuerna genererar hänger ihop med undersökningens ursprungliga syfte.¹²⁷ Ett vanligt sätt att förstärka validiteten är att kontrollera intervjuresultat med andra källor.¹²⁸ Det finns dessvärre inget absolut sätt att verifiera respondenters tankar och känslor men genom att intervjua personer som dagligen forskar eller resonerar kring de aktuella frågorna får vi en förstärkt validitet.¹²⁹ I frågan om validitet har nyckelpersonerna dessutom fått ta del av det material som kommer att användas för att kontrollera dess riktighet. Eftersom många av frågorna handlar om den intervjuades åsikter och erfarenheter är det nödvändigt att denne får möjlighet att bekräfta det som sades vid intervjun.¹³⁰

---

¹²⁵ Bryman, 2011, s. 351.

¹²⁶ May, 2001, s. 176.

¹²⁷ Bryman, 2011, s. 50.

¹²⁸ Denscombe, 2009, s. 266.

¹²⁹ Denscombe, 2009, s. 265 & Bryman, 2011, s. 51.

¹³⁰ Denscombe, 2009, s. 266.

4. Resultatredovisning

Syftet med detta kapitel är att redovisa de resultat som vi har kommit fram till vid våra olika undersökningar, det vill säga att kapitlet utgörs av en redogörelse för barnpornografibrottets rättsliga område samt resultaten från våra empiriska delstudier. Inledningsvis presenteras en historisk överblick av sexualbrottslagstiftningen samt barnpornografibrottet. Detta följs utav en redogörelse för barnpornografibrottets rättsliga område. Därefter presenteras resultaten från vår kvantitativa empiriska delstudie, detta genom deskriptiv statistik. Avslutningsvis presenteras resultatet från vår kvalitativa empiriska delstudie, det vill säga våra kvalitativa intervjuer.

4.1 Historisk överblick av sexualbrottslagstiftningens utveckling

De senaste 40 åren har sexualbrottslagstiftningen varit under ständig översyn och omarbetning. Under 1960- och 1970-talet minskade tilltron till straffideologin och ersattes av en vårdideologi.¹³¹ Dessa årtionden präglades av den sexuella frigörelsen, vilket medförde en mer liberal syn på sexualitet. 1971 tillsattes en sexualbrottsutredning av dåvarande justitieminister Lennart Geijer. Utredningen utmynnade 1976 i betänkandet "Sexuella övergrepp".¹³² Betänkandet genomsyrades starkt av den tidens sexualliberala anda.¹³³ Sexualbrottsutredningen utgick från grundtanken att endast övergrepp skulle vara straffbara. Det föreslogs mildare straff och sänkt åldersgräns för könsumgänge med barn. Flera sexuella former av sexuella övergrepp skulle avkriminaliseras och vid våldtäkt menade utredningen att större vikt skulle läggas vid bedömningen av kvinnans agerande i fallet.¹³⁴ Utredningens förslag underkändes dock i sin helhet, detta trots att många ställde sig positiva till delar av utredningen.¹³⁵ År 1977 tillsattes istället en sexualbrottskommitté som år 1982 lade fram ett betänkande. Detta skiljde sig från det föregående betänkande på så sätt att man förespråkade strängare, inte mildare straff för sexualbrott. Den lag som följde 1984 skärpte bland annat minimistraffet för våldtäkt och en ny brottsbeteckning, "grov våldtäkt", tillfördes i strafflatituden.¹³⁶ Därmed gick Sverige från den starka sexualliberala prägel som fanns under 1970-talet och gick mer mot strängare straff för sexualbrott. Till följd av utredningar och forskning från 1980- och 1990-talet lades det mer fokus på barnet som brottsoffer, vilket gav upphov till omfattande lagändringar för att skydda barn från sexuellt utnyttjande. 1998 tillsattes ännu en sexualbrottskommitté som utredde om ytterligare kriminaliseringar krävdes. Betänkandet resulterade bland annat i att kravet på tvång vid våldtäkt mot barn togs bort och därmed att all sexuell kontakt med barn under 15 år blev kriminaliserat.¹³⁷ År 2007 släpptes

---

¹³¹ Bergenlöv, Lindstedt Cronberg & Östberg, 2002, s. 77.

¹³² SOU 1976:9: Sexualbrottsutredningen, *Sexuella övergrepp: förslag till ny lydelse av brottsbalkens bestämmelser om sedlighetsbrott: betänkande*, LiberFörlag/Allmänna förl., Stockholm, 1976.

¹³³ Ibid, s.25.

¹³⁴ Lennerhed, Lena (red.), *Från Sapfo till cyborg: idéer om kön och sexualitet i historien*, Gidlund, Hedemora 2006, s. 193.

¹³⁵ Bergenlöv, Lindstedt Cronberg & Östberg, 2002, s. 79.

¹³⁶ Lennerhed, 2006, s. 191-192.

¹³⁷ SOU 2001:14: 1998 års sexualbrottskommitté, *Sexualbrotten: ett ökat skydd för den sexuella integriteten och angränsande frågor: betänkande*, Fritzes offentliga publikationer, Stockholm, 2001, s. 18-19 & Bergenlöv, Lindstedt Cronberg & Östberg, 2002, s. 86-87.

en statlig offentlig utredning med fokus kring en skärpt lagstiftning mot barnpornografi.¹³⁸ Utredningen konstaterade att kränkningen mot barn som utnyttjas i pornografiska sammanhang samt mot barn i allmänhet idag är mer påtaglig än vad den var för ett antal år sedan.¹³⁹ Resultatet av utredningen visade att strafflatituden för barnpornografibrott låg i linje med likartade brott, som till exempel grov *sexuell posering av barn*, och därför inte ska ändras.¹⁴⁰ Sexualbrottslagstiftningen har således ständigt blivit föremål för debatt och det går att konstatera att utvecklingen kontinuerligt gått i skärpande riktning de senaste decennierna.¹⁴¹ Det har dessutom lagts mer fokus på brottsofferaspekten i sammanhangen.

4.2 Barnpornografibrottet

4.2.1 Lagrummets tillkomst

Barnpornografibrottet är idag placerat i brottsbalkens 16 kap. om brott mot allmän ordning. Detta eftersom brottet enligt brottsbalkens mening systematiskt sett inte är ett sexualbrott. Brottet tar nämligen sikte på handlingar utöver själva sexualbrottet, till exempel spridning av barnpornografiska bilder. Barnpornografi i fotografiska avbildningar antas vara lika gammal som kameran i sig. I SOU 2004:71 nämns fotografen Oscar Gustav Rejlander som redan från mitten av 1800-talet fotograferade nakna och halvnakna underåriga flickor.¹⁴² Många europeiska länder, däribland Danmark, avskaffade censuren av pornografi till följd av den sexuella liberalismen under 1960-talet. Sverige avskaffade all pornograficensur 1972 och valde att inte göra några undantag för barnpornografi.¹⁴³ Mot slutet 1970-talet väcktes det dock starka reaktioner mot att barnpornografi såldes öppet och många krävde att barnpornografi skulle kriminaliseras.¹⁴⁴ Regeringen tillsatte då en utredning om huruvida en kriminalisering var möjlig.¹⁴⁵ Utredningen fann att barnpornografi är en allvarlig kränkning av barnets identitet samt en kränkning av barn i allmänhet.¹⁴⁶ Den första januari 1980 blev det därför olagligt att producera och distribuera barnpornografi.¹⁴⁷ Syftet med lagen var att skydda unga personer vars könsmognad inte var avslutad men den kriminaliserade även framställning och spridning av barnpornografiska verk.¹⁴⁸ Detta var den inskränkning på yttrandefriheten som ansågs rimlig. Det var därför fortfarande lagligt att inneha barnpornografi för eget bruk.¹⁴⁹ 1992 avslöjades den så kallade "Huddingehärvan" där två

---

¹³⁸ SOU 2007:54: 2005 års barnpornografiutredning, *Barnet i fokus: en skärpt lagstiftning mot barnpornografi: betänkande*, Fritze, Stockholm, 2007.

¹³⁹ Ibid, s. 202.

¹⁴⁰ Ibid, s. 308-309.

¹⁴¹ Bergenlöv, Lindstedt Cronberg & Östberg, 2002, s. 87.

¹⁴² SOU 2004:71: Utredningen om kunskaper om sexuellt exploaterade barn i Sverige, *Sexuell exploatering av barn i Sverige: betänkande*, Fritzes offentliga publikationer, Stockholm, 2004, s. 89.

¹⁴³ Ibid, s. 89.

¹⁴⁴ Karlén, 2009, s. 42.

¹⁴⁵ Ibid, 2009, s. 42.

¹⁴⁶ Prop.1997/98:43: *Tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens tillämpningsområden - barnpornografifrågan m.m.*, [Fritze], Stockholm, 1997, s. 64-65.

¹⁴⁷ Prop. 1978/79:179: om ändring i tryckfrihetsförordningen m.m. [Fritze] Stockholm 1979 s. 1.

¹⁴⁸ Holmqvist, Lena, *Brottsbalken: en kommentar. Del 2, (13-24 kap): brotten mot allmänheten och staten m.m.*, 6., [omarb.] studentutg., Norstedts juridik, Stockholm, 2013, Kap 16:10a, s. 2.

¹⁴⁹ Karlén, 2009, s. 42.

svenska män greps för att under lång tid ha sålt barnpornografi på postorder.¹⁵⁰ Detta var första gången barnpornografiskt material beslagtogs i Sverige.¹⁵¹ Huddingehärvan gav tillsammans med andra liknande fall upphov till en intensiv debatt i Sverige om huruvida även innehav skulle kriminaliseras.¹⁵² Efter starka påtryckningar från bland annat frivilligorganisationer så tillsattes en ny utredning 1994 som 1997 föreslog att kriminalisera all befattning med barnpornografiskt material.¹⁵³ Utredningen menade bland annat att det straffhot som en kriminalisering av innehav av pornografisk bild innefattar kan förväntas ge innehavaren ökad anledning att förstöra bilden. Dessutom skulle en kriminalisering innebära en kraftfullare markering från samhällets sida i form av att barnpornografi inte kan tolereras.¹⁵⁴ Utredningen föreslog dessutom en strafflatitud för grovt brott, även här med motiveringen att kraftfullare markera att barnpornografi inte skulle tolereras från samhällets sida men också på grund ut av att barnpornografibrott kan tänkas vara av så allvarlig beskaffenhet att det tidigare straffmaximumet ansågs som otillräckligt.¹⁵⁵ 1999 flyttades barnpornografibrottet från tryckfrihetsförordningen (TF) och yttrandefrihetsgrundlagen (YGL) till brottsbalken. Sverige var då bland de sista länderna i Europa att kriminalisera innehav av barnpornografi. Det rörde sig dock om en grundlagsfråga, men den sena kriminaliseringen berodde även till viss del på motstånd från medier och jurister.¹⁵⁶ Brottet placerades alltså i Brottsbalkens 16 kap. 10a§.¹⁵⁷

I rättspraxis framgår det att trots de omfattande lagändringar som skett beträffande barnpornografibrott så har lagstiftaren inte behandlat frågan om brottet bör anses som ett artbrott.¹⁵⁸ Det framgår dock av HD:s dom att påföljden för grovt barnpornografibrott bör bestämmas till fängelse om inte speciella skäl med tillräcklig styrka talar för annat påföljdsval. Detta för att brottets art motiverar till fängelse av allmänpreventiva skäl trots att brottet i sig inte har ett så högt straffvärde.¹⁵⁹ 2005 skärptes maxstraffet för "grovt barnpornografibrott" till fängelse i lägst sex månader och högst 6 år.

Avsikten var enligt prop. 2004/05:45 inte att straffen för barnpornografibrott skulle höjas generellt. Syftet var att ge utrymme till en mer nyanserad straffmätning i de allvarligaste fallen. Genom skärpningen av straffskalan genomfördes detta skedde i enlighet med EU:s rambeslut om bekämpandet av sexuellt utnyttjande av barn och barnpornografi.¹⁶⁰

---

¹⁵⁰ Janke, Emma, Sveriges Radio, P3 Dokumentär, *Huddingehärvan och barnpornografivågen på 1990-talet*, 2013, sändes 17 november 2013, kl.14.03, hämtades 2015-04-30 <http://sverigesradio.se/sida/avsnitt/280707?programid=2519>.

¹⁵¹ Svedin, Carl Göran & Back, Christina, *Varför berättar de inte?: om att utnyttjas i barnpornografi*, 1. uppl., Rädda barnen, Stockholm, 2003, s. 11.

¹⁵² Karlén, 2009, s. 44.

¹⁵³ Ibid, s. 44. Se gärna också, Hagner, Christina, *Rätten att kränka ett barn: om barnpornografi och yttrandefrihet*, 1. uppl., Ordfront, Stockholm, 1995.

¹⁵⁴ SOU 1997:29: Barnpornografiutredningen, Barnpornografi frågan: innehavskriminalisering m.m. :betänkande, Fritze, Stockholm, 1997, s. 154.

¹⁵⁵ SOU 1997:29, s. 151-152 & Prop. 1997/98:43 s. 95.

¹⁵⁶ Nordlöf, Kerstin, *Argumentation i nordisk straffrätt*, 1. uppl., Norstedts juridik, Stockholm, 2013, s. 46.

¹⁵⁷ Holmqvist, 2013, kap 16:10 a s. 2.

¹⁵⁸ Artbrott innebär brottslighet av sådan art att Högsta domstolen eller lagens förarbeten anser att ett kortare fängelsestraff alltid ska presumeras. Se Jareborg & Zila, 2010, s. 140-142.

¹⁵⁹ NJA 2002 s. 265.

¹⁶⁰ Holmqvist, 2013, s. 7.

Den 1 juli 2010 ändrades lagen på så sätt att det inte bara är olagligt att inneha, sprida samt att framställa barnpornografiskt material utan att det också är olagligt att aktivt skaffa sig tillgång och betrakta sådant material. Ändringen innebar ett så kallat "tittförbud" där den som till exempel tittar på barnpornografi på internet utan att ladda ner materialet också gör sig skyldig till brott.¹⁶¹ I propositionen framgår det att tittförbudet motiveras med att denna form av befattning är lika förkastligt som det redan kriminaliserade innehavet.¹⁶² År 2015 hittas lagen i BrB 16 kap. 10a § och ser ut på följande vis:

Den som

1. *skildrar barn i pornografisk bild,*
2. *sprider, överlåter, upplåter, förevisar eller på annat sätt gör en sådan bild av barn tillgänglig för någon annan,*
3. *förvärvar eller bjuder ut en sådan bild av barn,*
4. *förmedlar kontakter mellan köpare och säljare av sådana bilder av barn eller vidtar någon annan liknande åtgärd som syftar till att främja handel med sådana bilder, eller*
5. *innehar en sådan bild av barn eller betraktar en sådan bild som han eller hon berett sig tillgång till för barnpornografibrott till fängelse i högst två år.*

Är ett brott som avses i första stycket ringa, döms till böter eller fängelse i högst sex månader.

Med barn avses en person vars pubertetsutveckling inte är fullbordad eller som är under arton år. Är pubertetsutvecklingen fullbordad, ska ansvar för gärning enligt första stycket 2–5 dömas ut bara om det av bilden och omständigheterna kring den framgår att den avbildade personen är under arton år.

Den som i yrkesmässig verksamhet eller annars i förvärvssyfte av oaktsamhet sprider en sådan bild som avses i första stycket, döms som sägs där eller i andra stycket.

Är brott som avses i första stycket att anse som grovt, döms för grovt barnpornografibrott till fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Vid bedömning av om brottet är grovt ska särskilt beaktas om det har begåtts yrkesmässigt eller i vinstsyfte, utgjort ett led i brottslig verksamhet som utövats systematiskt eller i större omfattning, avsett en särskilt stor mängd bilder eller avsett bilder där barnen är särskilt unga, utsätts för våld eller tvång eller utnyttjas på annat särskilt hänsynslöst sätt.

4.2.2 Barnpornografibrottets placering i BrB

Frågan om barnpornografibrottets placering i brottsbalken har varit ständigt omdebatterat. När barnpornografibrottet flyttades från TF och YGL till brottsbalken ansågs det lämpligt att placera det under 16 kap om brott mot allmän ordning.¹⁶³ I samband med barnpornografireformen 1999 lyftes frågan om brottet borde placeras under 6 kap om sexualbrott. Barnpornografibrottet ansågs dock systematiskt sett inte vara ett sexualbrott eftersom att brottet tar sikte på förfaranden utanför själva sexualbrottet samt omfattar ett vidare område än skildringar av sexualbrott. Personer som sprider barnpornografiskt material behöver till exempel inte ha varit delaktiga i själva övergreppet. Vidare omfattar barnpornografibrottet dessutom bilder som getts en sexuell innebörd utan de behöver motsvara ett brott i 6 kap om sexualbrott. Brottet har dessutom dubbla skyddsobjekt då det

¹⁶¹ Konstitutionsutskottet betänkande 2009/10: KU34: Barnpornografibrottet, Stockholm 2009.

¹⁶² Prop. 2009/10:70: Barnpornografibrottet. Regeringen, Stockholm 2009, s. 53-54.

¹⁶³ Prop. 1978/79:179, s. 6-10.

inte bara syftar till att skydda de avbildade barnen utan också barn i allmänhet.¹⁶⁴ Detta var ett argument som användes även när frågan om brottets placering lyftes på nytt vid barnpornografibrottets ändring 2010¹⁶⁵. Det föreligger idag inga hinder för barn att vara målsäganden i barnpornografibrottsmål men det är något som måste avgöras i varje enskilt fall.¹⁶⁶

4.2.3 Barn enligt Barnpornografilagen

Med barn avses enligt 16 kap 10a § andra stycket i brottsbalken en person vars pubertetsutveckling inte är fullbordad eller som, när det framgår av bildens kontext, är under 18 år.¹⁶⁷ Enligt förarbetena till bestämmelsen så ansågs det inte lämpligt att ange en särskild åldersgräns då psykisk och fysisk mognad inte alltid sker parallellt och varierar avsevärt mellan individer.¹⁶⁸ Det kan dessutom anses problematiskt att identifiera den utsatta på varje dokumentation, därför får gränsdragningen mellan “barn” och “inte barn” ankomma på rätten.¹⁶⁹ Huvudregeln är att alltså att pubertetsutvecklingen är avgörande, en person som inte avslutat den kroppsliga förändring som äger rum vid puberteten är att döma som ett barn, detta även om personen är över 18 år.¹⁷⁰ Med andra ord är det bildinnehållet och inte de faktiska omständigheterna som avgör om personen i dokumentationen skall betraktas som ett barn eller inte. I ett avgörande från HD i februari 2005 slogs det fast att en tilltalads vetskap om att en person varit under 18 år under avbildningstillfället inte utgör en sådan omständighet att bilderna kunnat betraktas som barnpornografiska. Detta eftersom personen i fråga hade avslutat pubertetsutvecklingen när bilderna togs samt att det inte av bildens omständigheter framgår att personen varit under 18 år.¹⁷¹

4.2.4 Barnpornografisk bild

Barnpornografibrottets straffbestämmelse omfattar alla typer av bilder. Detta innebär att lagen omfattar fotografier, inklusive film samt bilder som visas i tryckta skrifter eller genom TV-teknik.¹⁷² En bild anses som pornografisk när den, utan vetenskapliga eller konstnärliga värden, på ett utmanande sätt skildrar ett motiv för att stimulera sexualdrift.¹⁷³ Den tekniska formen har ingen betydelse så länge det finns en bild. Detta innebär att bilder som är tecknade, manipulerade och framställda genom digital teknik också omfattas av barnpornografibrottets lagrum.¹⁷⁴ Det har varit problematiskt att i lagtext upprätta en tydlig avgränsning av det straffbelagda området. Något som har uppmärksammats i det medialt omtalade “mangamålet”. I rättsfallet ogillade HD åtalet mot en person som innehåft mangateckningar av barnpornografisk karaktär. HD menade att eftersom den åtalade var expert på japansk kultur och dessutom bott i Japan, där han arbetat som översättare av

---

¹⁶⁴ SOU 2007:54, s. 76.

¹⁶⁵ Prop. 2009/10:70: Barnpornografibrottet. Regeringen, Stockholm 2009, s. 51-52 & SOU 2007:54, s. 311.

¹⁶⁶ SOU 2007:54, s. 311.

¹⁶⁷ Holmqvist, 2013, kap 16:10a.

¹⁶⁸ Prop. 1978/79:179, s. 47-48.

¹⁶⁹ Ibid, s. 9.

¹⁷⁰ Prop. 1997/98:43, s. 165.

¹⁷¹ NJA 2005, s.80.

¹⁷² Holmqvist, 2009, kap 16:10, s. 3.

¹⁷³ SOU 2007:54, s. 77.

¹⁷⁴ Holmqvist, 2013, kap 16:10, s. 3.

mangaserier, så måste hans innehav av en annars straffbar teckning anses som försvarlig. Särskilt med hänsyn till den stora mängd mangaserier som den åtalade haft i sin dator.¹⁷⁵

4.2.5 Ansvarsfrihet

Brottsbalkens 16 kap 10b § innefattar tre undantag från gärningar som omfattas av straffbestämmelserna i 10a §. Någon uttrycklig regel angående barn som hanterar bilder av sig själva har inte ansetts behövlig och utgör därför inte ett av dessa tre undantag. Det första undantaget utgörs av skildring och innehav då det är ringa skillnad i ålder och utveckling mellan den som framställer en barnpornografisk bild och den som avbildas, om inte omständigheterna i övrigt föranleder något annat. Det första undantaget avser inte grovt brott utan endast ringa brott eller brott av normalgraden. Det andra undantaget utgörs av personer som tecknar, målar eller på annat liknande hantverksmässigt sätt framställer barnpornografisk bild, för ansvarsfrihet krävs att bilden inte är avsedd att göras tillgänglig för andra. Det tredje undantaget utgörs av gärningar som inte ska utgöra brott, om de med hänsyn till omständigheterna är försvarliga. Brottsbalkskommentarerna nämner att seriös nyhetsförmedling, forskning och opinionsbildning inte får hämmas i allt för hög grad av ett innehavsförbud av barnpornografi.

4.3 Kvantitativa resultat

Efter att ha granskat barnpornografibrottets gällande rätt enligt rättskällorna genomförde vi en kvantitativ innehållsanalys av tidigare avgöranden för att finna teman som kan förklara brottet och dess strafflatitud ytterligare. Resultatet av arbetet sammanfattades i en tabell.¹⁷⁶ Nedan kommer vi att presentera de resultat som lades till grund för vår intervjuguide och kvalitativa del i arbetet.

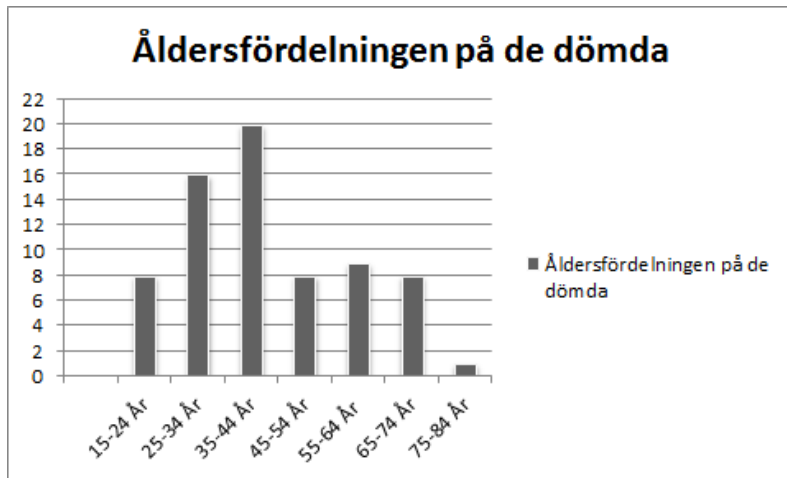
Figur 1 visar deskriptiv statistik över fördelningen av åldern hos de dömda i de avgöranden som undersökts. Det som framgår av figuren är att de flesta personer som dömts för barnpornografibrott är mellan 35 och 44 år gamla. De flesta som dömts är runt medelåldern. Det framgår också att det är fler personer under 25 som döms än personer över 65. En kan även utläsa av tabellen att fördelningen är spridd emellan ett stort spann av åldrar. I de avgöranden som har undersökts så har gärningspersonerna varit mellan 15 och 78 år gamla. Majoriteten av de som dömts är under 45 år gamla.

---

¹⁷⁵ NJA 2012, s. 400.

¹⁷⁶ Se bilaga 1.

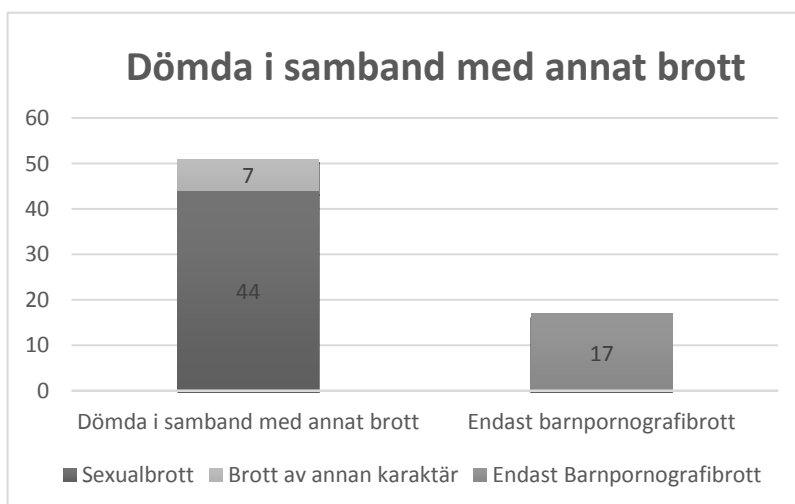
Figur 1. Deskriptiv statistik över åldersfördelningen på de som begår

Detta fick oss att resonera kring om huruvida brottet och dess strafflatitud har utformats utefter den åldersgrupp som förekommer mest frekvent i avgörandena. Variationen vad gäller åldrarna fick oss även att resonera angående kriminaliseringens och strafflatitudens preventiva verkan samt om vilka som påverkas av denna.

Nästa figur (figur 2) visar hur många av domarna som rörde endast barnpornografibrott samt hur många som dömdes i samband med andra brott. Av de 68 avgöranden som undersöktes så fann vi att en klar majoritet av gärningspersonerna, närmare bestämt 51 stycken, även hade begått andra brott. Av dessa 51 hade 44 personer begått brott som ingår i brottsbalkens 6 kap, sexualbrott, detta oftast mot barn. De resterande sju hade begått andra brott som till exempel människorov, vapenbrott eller narkotikabrott. 17 av rättsfallen rörde endast brottet barnpornografibrott.

Figur 2. Visar deskriptiv statistik över sambandet emellan barnpornografibrott och andra brott i samband med rättegång

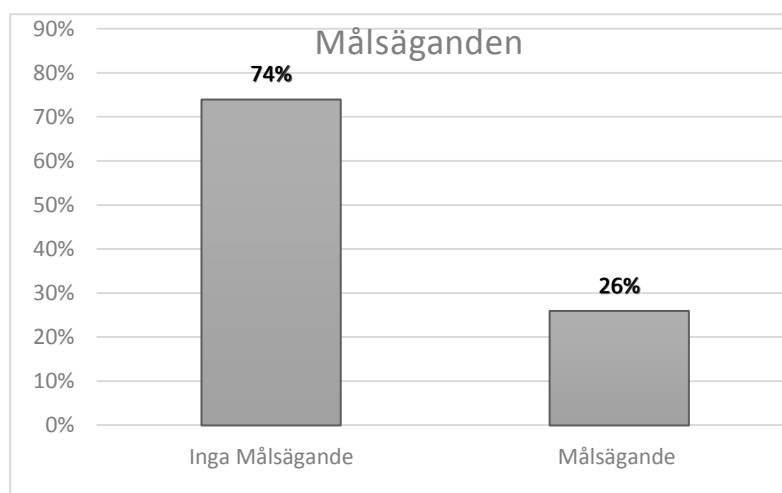

Då en majoritet av de avgöranden som undersökts även innefattar sexualbrott mot barn fick detta oss att resonera kring lagens placering i brottsbalken samt dess syfte, nämligen att skydda de utsatta barnen och barn i allmänhet. Därigenom växte det fram frågor angående vad placeringen i brottsbalken säger om barnpornografibrottet, samt vilka intressen brottet egentligen bör skydda.

I figur 3 presenteras det hur många av avgörandena där barnpornografibrottet är sammankopplat med en målsägande. Resultatet visar att 50 av de 68 barnpornografidomarna, det vill säga ungefär 74 procent inte innefattade en målsägande. Detta innebär att endast 18 av barnpornografidomarna, det vill säga ungefär 26 procent, innehöll en eller flera målsäganden. Det bör tilläggas att de målsäganden som förekom i dessa 18 avgöranden också var målsäganden i andra brott än barnpornografi i målet, det handlade då främst om sexualbrott eller förtal.

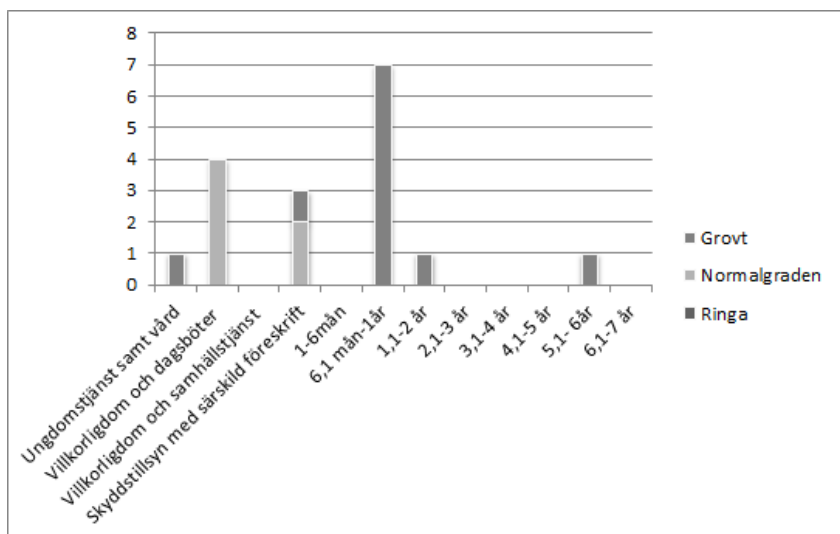
Detta väckte vårt intresse eftersom vi inte kunde hitta en enda dom där det fanns en målsägande för endast brottet barnpornografi. Även detta ökade vårt intresse för brottets skyddsintressen.

Figur 3. Deskriptiv statistik över rättsavgöranden rörande barnpornografi där det förekommer

För att kunna studera hur påföljderna ser ut angående barnpornografibrottet har vi granskat de 17 avgöranden som endast rörde barnpornografibrott (Se figur 2). Detta eftersom påföljdsvalet vid de andra avgörandena påverkades av de andra brott som var aktuella i de enskilda fallen. Figur 4 visar valet av påföljd vid samtliga 17 domar samt om brottet bedömts som av normalgrad eller som grovt. Statistiken visar att de brott som är av normalgrad antingen resulterat i villkorlig dom och böter eller skyddstillsyn. De brott som bedömts som grova tenderar dessutom till att ligga i den lägre delen av strafflatituden. Detta resultat fick oss att fundera kring hur svenska folket ser på att rättstillämparna tenderar till att döma ut påföljder i den lägre delen av strafflatituden.

Figur 4. Deskriptiv statistik över påföljdsvalet vid rättsavgörande rörande endast barnpornografibrott

Utifrån dessa kvantitativa resultat utformade vi tre teman som blev utgångspunkter i våra intervjuer samt i valet av nyckelpersoner. Dessa teman är det allmänna rättsmedvetandet, skyddsvärda intressen samt brottets preventiva verkan.

4.4 Kvalitativa intervjuresultat

Underrubrikerna i detta kapitel kommer redovisa resultaten från våra intervjuer. Avsnittet inleds med nyckelpersonernas syn på brottet och dess strafflatitud rent generellt. Därefter framförs utdrag från intervjuerna som berör det allmänna rättsmedvetandet angående barnpornografibrott, brottets skyddsintressen samt strafflatitudens preventiva verkan. Nyckelpersonernas svar kommer att presenteras med citat i samband med en kortare kommentar samt ett klagörande om vem citatet tillhör.

4.4.1 Nyckelpersonernas syn på brottet och dess strafflatitud

Innan vi lyfter de kategorier som uppkommit vid den kvantitativa innehållsanalysen kommer vi inleda med att lyfta de generella resonemang som nyckelpersonerna framförde angående synen på barnpornografibrottet och dess strafflatitud. Detta för att få en bild av vart nyckelpersonerna står i frågan. I vårt intervjuarbete har vi kunnat uppmärksamma en viss skillnad bland attityder gentemot barnpornografibrottet och dess strafflatitud. Detta gör sig särskilt tydligt när vi frågar nyckelpersonerna om strafflatitudens utformning.

Henrik Tham, professor emeritus i kriminologi, menar att fängelse för konsumtion är ganska kraftigt tilltaget.

Skuld, skada och fara är de klassiska principer som man utgår från. Och skuld, det är ju någon som aktivt tagit del av att sprida barnpornografin. Men om han eller hon sitter hemma och ser på något, vilken skada eller fara i det konkreta fallet ger då detta? Då har vi barn i allmänhet eller barn i framtiden eller samhället som kanske i en abstrakt mening är offer. /.../ Sen kan man, det är väl min hållning, understryka att straff och fängelse, det är undantagen i förhållande till grundlagen. Huvudprincipen är att människor inte skall bli utsatta för

tvångsngripanden. Vi måste sätta in folk ibland men det ska vara ett undantag, och då får man argumentera för varför man ska göra det. Då finns det bland annat en ekonomisk kostnad och kan den kanske användas bättre för att minska barnpornografen i samhället?

Även Per Ole Träskman, professor emeritus i straffrätt, ställer sig kritisk till en strängare strafflatitud. När vi frågar honom om hur han tror att folk ser på att barnpornografibrott kan leda till en icke- frihetsberövande påföljd så sätter han in strafflatituden i ett historiskt och internationellt perspektiv.

För det första så skall vi ju hålla i minnet att barnpornografi, kriminaliserades över 1979. Det fanns alltså ett antal år då barnpornografi inte var ett brott. För det andra om vi ser bestämmelserna i Sverige ur ett internationellt perspektiv så är vi ju långt ifrån lindriga utan tvärtom så är vi i Sverige ganska stränga. Vi är strängare än vad de är i Danmark och i viss mån även när det gäller Finland. För att inte tala om andra länder. Men om människor går fria så kan du handla om två olika saker, för det första att det inte bedöms vara ett barnpornografibrott. Den här bestämmelsen är ju svår att tolka, den har många punkter där jag menar att det i praktiken nästintill är omöjligt att göra en säker bedömning om det handlar om barnpornografi eller inte. Det andra är ju det att det helt enkelt inte finns bevis, för att den här personen överhuvudtaget har befattat sig med material som skulle kunna uppfattas som barnpornografi. Jag tycker att det inte har någonting att göra med straffskalan.

När vi ställer frågan om det behövs ytterligare kriminaliseringar inom barnpornografiområdet svarar han:

Nej, det menar jag verkligen inte. Som jag sa tidigare sa, går den svenska kriminaliseringen redan väldigt långt och det gäller då framförallt bilder som är framställda på teknisk väg. Alltså rent fiktiva barn och där har vi ju ett exempel, det här åtalet som gällde japanska tecknade serier och när det gäller just tecknade barn menar jag att det kan vara väldigt svårt att avgöra om det har barnet som avbildas verkligen är under eller över 18 år. Eller är det ett barn som har en fullbordad könsutveckling eller inte. Nu är jag mycket medveten om att den svenska kriminaliseringen bygger ganska mycket på EU-direktiv, men på vissa punkter har Sverige gått längre än vad EU-direktivet förutsätter. Detta gäller också det grova barnpornografibrottet där EU förutsätter ett maximum på minst 5 år och i Sverige har vi ju då ett maximum som uppgår till 6 år. Men detta gäller också många av de punkter som berör själva beskrivningen av brottet.

När vi ställer frågan till före detta överåklagare Sven-Erik Alhem om vad han anser om barnpornografibrottets strafflatitud så resonerar han kring att det inte bara handlar om lagstiftningen, utan också om rättstillämparna.

Om det är ett ringa brott så döms man ju till böter eller till fängelse i högst sex månader. I nästan alla sådana sammanhang när strafflatituden är böter eller fängelse i högst sex månader så blir det nästan aldrig fängelse. Du har snatteri med samma straffskala och du har en mängd andra brott som har just böter eller fängelse i högst fängelse i högst sex månader. Där blir det nästan aldrig fängelse så där kan man säga att det är influerat av den syn som domstolarna har på de här ringa varianterna. Om det finns en indelning i ringabrott, normalbrott, grovt brott och till och med numera synnerligen grovt brott. Då har du synnerligen grov misshandel. Då brukar man nästan per automatik säga att de brotten som hamnar i den lägsta graden sluta i böter trots att det finns utrymme för fängelse enligt lagstiftaren. /.../ Om då den allvarligaste, grovt brott. Då är det ändå upp till sex år. Men även där kan man kritisera tillämparna, domstolarna, högsta domstolen. Därför att när lagstiftaren säger upp till sex år, så blir det aldrig sex år. Jag har varit med som åklagare och det är bara en gång jag som åklagare kan minnas på rak arm att ett brott med sex år i straffskalan har dömts ut och det var kuppen mot moderna museet där det togs tavlor för en massa pengar. Där fick åtminstone en av de skyldiga sex års fängelse för grov stöld. Det var maxtaket. Men det är ytterst ovanligt och om man då tenderar till att ligga i den undre delen av strafflatituden, det vill säga sex månader, då blir det väldigt lindrigt trots att det är grovt brott.

När vi frågar före detta kriminalreportern Christina Hagner om hur insatt hon är i diskussionen kring strafflatituden svarar hon att hon inte är lika insatt som för ett par sedan

men att hon spontant känner att böter är för svagt och att det hänger ihop med en föräldrad syn på brottet.

Förr såg man det ju inte alls som ett brott mot ett barn, utan man såg det mer som allmänt snuskigt, omoraliskt, eller att folk hade en sjuk sexualmoral. Att det var det som var problemet och att det inte var barnen som var problemet och inte att barnen som utsattes för något. Barnpornografi kan luckra upp de här spärrarna som man kan tänka ett en människa med dragning mot barn ändå har. Att barnpornografen normaliserar sexuella övergrepp och därför behöver man ha en väldigt tydlig hållning, ungefär så tänker jag.

Vid frågan om varför strafflatituden ser ut som den gör idag så svarar Madeleine Leijonhufvud, professor emerita i straffrätt, att hon tror att strafflatituden avspeglar det motstånd som fanns vid kriminaliseringen av innehavet.

Detta eftersom att det starkaste motståndet fick man från media håll. Det är väldigt svårt för politiker att agera emot medier, för så fort det handlar om yttrandefrihet i det här landet så är det ju väldigt känsligt och det väcker ju väldigt mycket känslor. Det var därmed svårt och därför har man kanske lagt sig på den här blygsamma nivån. En annan förklaring, vet jag eftersom att jag var så pass aktiv i frågan. Det är att från början trodde man att, och det stod det också i utredningarna, att det här är ingen vanlig företeelse det är en liten grupp gravt sjuka män, så uttryckte sig sekreteraren i utredningen i alla fall och det var så man trodde det var. Då kanske det är naturligt att man inte klämde i så stark som man borde sen har ju bilden blivit en annan. Det är en väldigt stor global industri, kan man säga. Då kanske man borde se över straffskalan, bara för att bilden är en annan nu. När någonting blir vanligt så är finns det en anledning att se över och kanske skärpa straffen, så som vårt straffsystem är uppbyggt.

När vi ber Caroline Persson, ECPAT, berätta om den diskussion som pågått angående strafflatituden så berättar hon om hur ECPAT lyfte frågan vid förra årets valrörelse.

Just om böter i straffskalan, eftersom vi inte anser att det är ett proportionerligt och effektivt straff för den här typen av brott. Det är en generell syn från ECPATs sida, att böter inte borde ingå i straffskalan för de här brotten. Utifrån det valde vi då att göra en kampanj förra året för att visa för att vi dels tror att det är något som folk inte känner till, vi ser det som ett allvarligt brott där det behövs strängare straff helt enkelt men också för att sätta press på politiker så klart.

4.4.2 Nyckelpersonernas syn på det allmänna rättsmedvetandet

Nedan kommer vi att presentera nyckelpersonernas resonemang om det allmänna rättsmedvetandet i Sverige angående barnpornografibrottet och dess strafflatitud. Allmänhetens åsikter spelar en central roll i ett norm- eller opinionsperspektiv och därför har vi brett nyckelpersonerna resonera kring just detta.

När vi frågar Christina Hagner om hur hon tror att allmänheten ser på att den här typen av handlingar kan resultera i böter så tror hon att:

/.../ att de flesta människor tycker att det är väldigt upprörande och att folk vill ha väldigt hårda straff. Så jag tror att och jag tror även att folk som är kriminella i andra avseenden så tycker man illa om den här brottsligheten och jag tror att det fortfarande är så.

När vi ställer samma fråga till Henrik Tham så vill han helst inte spekulera i hur det allmänheten ser på detta men resonerar i stället kring hur en forskningsstudie hade kunnat se ut.

Jag kan tänka mig om ni går ut med den enkla typen av frågor om hårdare straff mot barnpornografi så gissar jag att 80 % säger ja. Men om ni går ut med ett konkret fall där någon suttit i en fäbod och laddat ner barnpornografi på nätet och då frågar om dem tycker att han ska sitta i fängelse så tror jag inte att så många tycker det.

Madeleine Leijonhufvud har ett liknande svar på samma fråga.

Jag tror mig veta att den allmänna opinionen ganska ofta, när de ser eller hör om något fall, reagerar negativt på att det blir något annat än fängelse. En annan sak är ju om man sätter sig in i varje enskilt fall och framförallt den tilltalade och hans eller hennes situation, så blir ofta den allmänna synen en annan. Men här det ju också så att vid vissa brottstyper, så är ju uppfattningen så att det är oförlåtligt och allvarligt och därför måste man markera mot detta. Så anser man att det inte är rimligt att döma till något annat än fängelse och det här är väl en sådan här typ av brott.

Caroline Persson, ECPAT, tror att kunskapen hos allmänheten har varit låg angående den här typen av brott.

Jag tror att kunskapen om vad de här brotten kan leda till för straff har varit ganska låg och just barnpornografi dömer man ju ganska regelmässigt till dagsböter och det tror jag inte stämmer överens med, vad ska man kalla det, det allmänna rättsmedvetandet. Sen har vi inte pratat i den här kampanjen om något straffmaximum, det är ju annars något som är lätt att ska opinion kring. Att få med sig folk genom höga fängelsestraff.

Henrik Tham resonerar vidare om huruvida det allmänna rättmedvetandet kan bli föremål för politisk retorik och tar exemplet när tidigare justitieministern Beatrice Ask ville skärpa straffen.

Hon hänvisade alltså till det allmänna rättsmedvetandet. Då är det ändå ett tryck underifrån, och i en demokrati så ska folkets vilja komma till uttryck i lagstiftningen Om man inte kan stödja sig på det. Om den allmänna opinionen är splittrad. Då har politikerna svårt att legitimera för att skärpa straffen. /.../Politikerna omdefinierar då straff och säger att de på något sätt ska markera vad som är samhället. Det kan de göra fritt från forskarna som säger att straffen inte kommer ge någon effekt.

När vi frågar Per Ole Träskman om allmänhetens inflytande på kriminaliseringen och strafflatitudens utformning svarar han följande:

Först får vi definiera vad vi menar med allmänheten, det finns naturligtvis vissa intresserörelser som har drivit frågan hårt och de har säkert haft en betydelse. Men däremot kan jag inte påminna mig om att det i massmedia överlag skall ha funnits några kampanjer när det gäller det här brottet. När det gäller den stora allmänheten tror jag inte att de är särskilt medvetna om varken det ena eller det andra.

Sven-Erik Alhem berättar om situationen för 15-20 år sedan då han själv var aktiv i debatten om att kriminalisera innehav av barnpornografi. Han berättar att han var väldigt hårt ansatt av höga jurister och även journalister som tyckte att en kriminalisering av innehav skulle vara mycket märkligt. Men idag är det ingen som vågar andas någonting annat än att innehavet ska vara kriminaliserat. När vi frågar honom om hur han tror att synen kommer att utvecklas så svarar han:

Jag tror att de flesta har skärpt sin syn på barnpornografi. Jag brukar säga att barnpornografi ska ses i sammanhang med andra sexualbrott. Jag har sett en bild på en sexmånader gammal baby som utsätts för våldtäkt. Du kan tänka dig en sådan bild. Den skulle locka mängder av intresserade, men den är ju fruktansvärd för normalt funtade människor, skulle jag vilja säga. Jag brukar vara försiktig med att säga 'normalt funtade människor' men i ett sådant här sammanhang drar jag till med det. /.../Man kan ta fotografier med positioner

som gör att det finns en sexuell lockelse i bilden. När man kommer till insikt om detta så avskyr man det, som 'vanlig människa'.

När Madeleine Leijonhufvud svarar på frågan om allmänhetens möjlighet att påverka straffskalan nämner även hon den kritik som riktades mot kriminaliseringen av innehav.

./../det här allmänna rättsmedvetandet är väl det som ECPAT gör sig till tolk för i den här kampanjen och det beror väl på hur uppslutningen blir. Det är fortfarande så att det här är ett känsligt ämne för politikerna att driva. Medierna var så emot. Många medieföreträdare var med i slutet av 90-talet och de måste på något sätt fortfarande stå för vad de tyckte. Så det kommer inte vara understött från mediehåll, och frågan är om det ändå kommer kunna bli så ändå eftersom medievärlden har förändrats och eftersom det hans skapas tryck från sociala medier som kan vara med och förändra.

Vi frågar Caroline Persson om ECPAT gör sig tolk för det allmänna rättsmedvetandet. Då svarar hon:

Vi presenterar ju vår syn på saken. Sen har vi ju fått ett oerhört stort gensvar på det, åsikter och kampanjer. För vi driver ju det, att det är en sopig straffskala. Sen säger vi ju inte "så här tycker Sverige" utan det här tycker vi. Men sen har vi ju fått ett oerhört gensvar, så det är verkligen fler som tycker att det här är problematiskt.

När vi frågar Christina Hagner om hur synen på barnpornografibrott kommer att utvecklas så tror hon att synen är och har varit under ständig utveckling.

Vi går mot en bättre barnsyn, alltså det som jag saknade då, vad som slog mig då var att man bedömde det ur ett vuxenperspektiv inte ur ett barnperspektiv och jag tycker att vi har blivit allt bättre på att bedöma saker ur barnets perspektiv. Och därför tror jag nog att man kommer vara fortsatt kritisk emot barnpornografi och att man kommer ha en fortsatt ambition att skydda barn.

4.4.3 Nyckelpersonernas syn på skyddsintressen och placering

Vid undersökningen av lagrummet uppmärksammades det att barnpornografibrottet inte anses som ett sexualbrott utan ligger under brott mot allmän ordning. Detta var en fråga som dessutom behandlats i förarbeten och propositioner. I vår kvantitativa innehållsanalys fann vi att majoriteten av de barnpornografiavgöranden som analyserades inte hade en direkt koppling till en målsägande. Vi bad därför nyckelpersonerna resonera om brottets placering i brottsbalken och därigenom också om kriminaliseringens skyddsintressen.

När vi frågar om Henrik Thams insatthet i diskussionen om strafflatituden menar han att den är begränsad men att han tidigt drog paralleller mellan barnpornografibrottet och narkotikabrottet då det har varit främmande för tidigare lagstiftning att kriminalisera själva konsumtionen av någonting. Det handlar om en handling som inte har ett konkret offer:

Då finns det väl folk i debatten som säger att det finns offer, nämligen barnen. Men det är inte riktigt sant för jag skrev en gång om det här och kollar man på den ursprungliga propositionen från 97/98 så skriver man att barnpornografi är en avskryvärd och oacceptabel företeelse i vårt samhälle och varje bild innebär en straffvärd kränkning av barnet men, och det här är det viktiga, också av barn i allmänhet. Det är ett bra exempel på den typ av lagstiftning som kommer mer och mer där offret är samhället. Eller grupper, som kvinnor eller en etisk grupp. Om man tittar i debatten, propositioner och motioner så nämns det som ett brott mot demokratin. Hot mot mänskligheten eller hot mot samhället. Det är i Durkheimsk mening, då kommer man in på det allmänna rättsmedvetandet. Folket blir sårat som kollektiv. ./../Nu ska man inte idealisera men det ideala brottet hade ett konkret offer och en gärningsman med uppsåt mot någon. Då är det här väldigt mycket vidare.

När Per Ole Träskman får frågan om brottets placering menar att motsvarande brott alltid har varit placerade i det 16 kapitlet, brott mot allmän ordning.

Placeringen beror på att man primärt inte har definierat det här brottet som ett brott där straffbestämmelsen finns till för att skydda barnets sexuella integritet utan man har definierat det på annat sätt. Där kan man föra olika argument för vilken den riktiga placeringen ska vara.

Men han tycker samtidigt att det är självklart att det finns offer inom barnpornografin.

Det kan man säga att de är på grund av, åtminstone har de ju blivit utsatta för någonting någon gång och redan därigenom skall de ju definiera som brottsoffer.

När vi frågar Sven-Erik Alhem om brottets placering menar han att valet av kapitel inte nödvändigtvis är den viktigaste frågan.

Det är ju lite tramsigt kan man säga, men samtidigt så är lagstiftaren lite trångsynt ibland. 'Det här måste inordnas där, och det där måste inordnas där'. Det är alltså inget målsägandebrott utan det är brott mot allmän ordning. I själva verket är det ju i allra högsta grad ett målsägandebrott i den grad man kan peka ut, om man känner igen sig i ett fotografi som lagts ut på nätet. Men det är inte det viktigaste. Utan det viktigaste är att man betraktar det som ett rejält sexuellt övergrepp mot barn. Både mot barn i allmänhet och mot de individer som går att känna igen eller vet med sig själva att de finns ute för försäljning eller njutning. /.../Sen att de sätter det i 16 kap. Det är många som hävdar att det är lite förnedrande det också. Men för min del spelar det mindre roll. Jag är inte så formalistiskt lagd utan jag ser till realiteten. Oavsett kapitel så ska man klippa till mot de som utnyttjar barn.

Sven-Erik Alhem understryker att det är de utsatta barnen som är offer.

Man kan vara hygglig när det gäller egendomsbrott därför att då är regeln att ersätta försäkringsvägen eller gottgörelsevägen. Men man kan inte gottgöra våld, död eller kränkning vid sexualitet till exempel. Det är en jätteskillnad mellan våldsbrott och sexualbrotten. Dit hör ju naturligtvis barnpornografibrotten för det är en sexuell kränkning av barn. Om man delar min åsikt så skulle man gärna se att domstolarna var mindre blåögda, mindre mesiga och klippte till hårdare i den högre delen av strafflatituden vid den här typen av brott. Så kunde man vara lite hyggigare vid egendomsbrotten.

Vid samma fråga kritiserar Christina Hagner placeringen.

Jag tycker det är helt, helt uppåt väggarna, faktiskt. Därför att man begår brott mot ett barn och det har ingenting med allmän ordning att göra, tycker jag. Så det tycker jag är helt fel tankegång där. Jag hävdade ju, eller argumenterade en gång i tiden för att man skulle kunna jämföra det med, ett häleribrott. Att man fortsätter begå brott mot ett barn som det redan har begåtts ett brott mot. En fortsättning på det ursprungliga brottet, så att säga. Så jag tycker inte alls det har med allmän ordning att göra.

Mot slutet av intervjun understryker hon sina tankar angående brottets placering.

Jag vill bara understryka att jag tycker att lagen är placerad på fel ställe. Att man begår brott emot ett barn inte emot allmän ordning och därför skall man klassa in det som ett sexualbrott, punkt slut. /.../men att det ligger där det ligger är som ett slags bevis på att det är en gammal syn på det här brottet.

Madeleine Leijonhufvud anser även hon att placeringen är fel.

Jag skulle vilja se en annan ordning. /.../ Många av de övergreppen man kan se på de här bilderna, har ju begåtts för att ta fram det här materialet så att man kan sprida det. Då finns det anledning att se den här kopplingen till övergreppen och då borde brottet vara placerat i samma kapitel, just som en efterföljande

delaktighet. Då kan man också gradera upp det så att det skulle bli ett mer allvarligt brott. Då skulle man också kunna.. Jag har skrivit om mangamålet om du kommer ihåg. Jag menar, och det var det jag menade i debatten, att det som är straffbart är att hantera bilder som föreställer övergrepp på verkliga barn men då får man problem med att bevisa.. Det kan vara fotoförvrängningar och så. Men då kan man göra precis som man gör med häleribrottet. Då hade man svårt att bevisa att de saker som hittats hos hälare var stulna, man hade svårt att veta varifrån de kom. Då har man gjort så att det räcker att det antas att den kommit från ett brott, samma skulle man kunna ha här, att man kan anta att det föreställer övergrepp mot riktiga barn. Så tycker jag. Jag tycker det står fel. Det är inget brott mot allmän ordning, som om det gällde allas vår mentala lugn. Att vi ska slippa se det där. Utan det är brott som riktar sig mot barnen.

Idag är de ju inte brottsoffer, och det borde de ju definitivt vara. Men allt vad därtill hör. Skadestånd till barnet från de som använder det här. Allt följer ju av att man reglerar det på det sättet som jag talar om här nu. Jag ser verkligen inte att det här okej, det är barnen som är offer här.

Även ECPAT kritiserar placeringen av brottet, de menar att den skickar ut fel signaler.

Vi talar helst inte om barnpornografi för det har inte med pornografi att göra utan det här är helt enkelt övergreppsmaterial, men så har det inte förstås tidigare. Det ser man ju bara på den debatt som pågick angående innehavsförbudet, det var en yttrandefrihetsfråga. Att ha material själv att titta på, det skadade ju ingen. Så det var en allmänt låg förståelse för bilderna och vilken kränkning det innebär. Det är ju i själva verket bevismaterial för mer grova brott. Det tror jag har präglat det här och där är vi idag. Sen som rätten ser på det idag, är det ju ett brott utan brottsoffer. Det ligger ju under brott mot allmän ordning och mot samhället och det signalerar ju att det inte är ett brott mot person. Det är mer sedlighetsstörande än sexualbrott. Det handlar om att det är ett brott mot person, vi ser inte det här som ett brott utan brottsoffer. Det är målsäganden på bilderna, sen visar bilderna ofta andra sexualbrott. Så vi ser det som en självklarhet att det ska ligga i sjätte kapitlet.

4.4.4 Nyckelpersonernas syn på strafflatitudens preventiva verkan

När vi frågar Henrik Tham om brottets placering så resonerar han kring hur synen på påföljder har förändrats genom åren.

Fram till 60- 70-talet hade man ganska typiskt. Det var sanktioner i stället för straff och det var relativa sanktioner, inte absoluta. Då betonar man den förhoppningsvisa effekten av straff. Allmänpreventivt, att du skrämmer folk. Individualpreventivt, individuellt preventivt genom individuell avskräckning behandling eller inkapacitering. /.../1965 är det behandling och 1989 är det straffvärdet. Då blir det straff inte längre påföljd. Då lämnar man, på påföljdsområdet, hela den vetenskapliga delen av det. Vi kan som kriminologer eller rättssociologer om påföljden kommer att ge effekt med mer straff och då genom forskning eller experiment komma från till exempel att det gör det inte. Men nu är det mer om straffet i sig. /.../ Det intressanta för oss är ju då att då flyttas fokus från forskarna och experterna till politikerna. För politiker legitimerar ju inte straffskärpningar med att de kan ha effekt utan mer att det ska uttrycka straffvärde och att det är ett hot mot samhället. Samhället måste markera och signalera. Vanliga ord. Det är inte forskartermer utan det är politiska termer.

Det intressanta är hur man berättigar att man ska skärpa straffen eller mildra dem. Förr så kunde man lägga allmänpreventivt och individualpreventiva aspekter på det. Effektivitetskriterier. Utifrån dem kunde man bedöma. Då kunde man kolla på vad som talar för att höja från 6 månader till ett år kommer att avhålla människor. Det är det rationella sättet.

Under intervjun kommer vi in på ECPATs resonemang om att avskaffa bötesstraffet i straffskalan i förhoppningen om att det ska bli mer tal om vård. Detta kommenterar Henrik Tham på följande vis:

Det är ett argument som dyker upp ibland. Man vill ha längre tid att vårda. Och att de är för korta fängelsetider för att kunna vårda. Om någon döms till 6 månader och kommer ut efter två tredjedelar så hinner man inte sätta igång någon vård. /.../ Man får inte berättiga ett fängelsestraff med hänvisning till vård. En viktig princip. Det

står fortfarande i propositionen om straffvärde från 1987/1988, där lagen fortfarande gäller för utdömandet av straff. Men det här har ju kommit att prägla även lagstiftandet. Nu har principen om straffvärde kommit att prägla också själva lagstiftningen. Denna princip gör att man inte kan ge dubbelt så långa straff med hänvisning till behovet att vårda. Då går man tillbaka till behandlingsideologin.

Vid frågan om det allmänna rättsmedvetandet tror Christina Hagner att allmänheten vill se strängare straff men att hon en gång i tiden pläderat för att.

/.../man skall ha en slags medkänsla för förövarna för att ha en sådan här sexualitet är inget man väljer. Man behöver hjälp och hantera den. Så jag tycker att det i straffet skall finnas en slags behandling, att man skall försöka komma till rätta med det och det tror jag att man kan i en del fall, men inte i alla

Per Ole Träskman problematiserar frågan om kriminaliseringens preventiva effekt.

Nu tycker jag att den grundläggande frågan egentligen är den kriminologiska frågan om varför pornografi överhuvudtaget skall vara kriminaliserat och då inklusive barnpornografi. Där finns det ju tre stycken grundläggande uppfattningar. Den första är den att kriminaliseringar inte har någon som helst betydelse, en slags nolleffekt. Den andra teorin går ut på att pornografin blir en inkörsport till grövre sexuella brott. Den tredje teorin går ut på att barnpornografi tvärtemot fungerar som en säkerhetsventil, det vill säga att personer med denna läggning begår inte grövre sexuella övergrepp eftersom de kan tillfredsställa sina behov genom att se på pornografi. Nu är jag inte specialist men den forskning som jag har sett ger inte företräde till någon som helst av de här teorierna och i de facto betyder det då att man är ute i något som empiriskt inte kan bevisas. Detta gör ju att man kommer välja det som man är mest villig att tro på.

Jag har aldrig sett några undersökningar som skulle kunna ge ett säkert svar på det där. Det handlar ju helt enkelt om dem tre tidigare nämnda teorierna. det kan ju betyda att det har en slags motverkande effekt, men det kan ju även ha en motsatt effekt som gör de hela mycket värre.

När Sven-Erik Alhem svarar på frågan om strafflatitudens preventiva effekt uppmärksammar han att det inte bara är straffsanktionen som ger preventiv effekt.

Vi är ju olika benägna att kliva över trösklarna för vad som är straffbart. Normhållare eller sådana som är benägna att hålla ett socialt anseende, de har mycket högre barriärer innan de går över gränsen. Medan utslagna individer kan ge fan i det fullständigt. Den som är dömd 97 gånger för snatteri bryr sig inte om han döms en 98de gång. Men är man rådmann, överåklagare eller studerande eller på något sätt i karriären. Då är man mån om att inte bli prickad, för det är precis det man blir och man får sitt sociala anseende totalt eliminerat i de flesta kretsar vad gäller barnpornografibrott. Det är tur, om det är så att domstolarna är för hyggliga, för även detta har stor betydelse när det gäller straffeffekten. Det är inte enbart domstolarnas domar som blir verkande utan också att du förlorar ditt sociala anseende, du förlorar jobbet. Att du inte har en chans att få jobb fortsättningsvis, du får säga adjö till din släkt. Sen finns det dem som är fullständigt neutrala där ingen bryr sig därför att de umgås med de som gillar barnpornografi eller umgås med tjuvar eller våldsvärkare. Då har man inget att förlora. /.../ Det är väldigt olika hur effekten av ett brott drabbar den som döms. Utöver den påföljd som domstolen bestämmer. Du har en mängd andra verkningar. De kan vara allt från ingenting till att bli utslagen. Du blir kastförklarad. Barnpornografi, då blir det nog inom de allra flesta kretsar just det. Vem vill umgås med den som blivit dömd för barnpornografibrott?

Du kan aldrig, aldrig någonsin få en effekt av enbart straffskalan. Du har en viss brottspreventiv effekt för normhållare, de som är rädda om sitt anseende, de ser till att man kör lagenligt. Inte stjäla i butiken. Allt hänger samman med att man inte vill bli straffad men framförallt för att man vill behålla sitt sociala anseende.

Vid samma fråga för även Madeleine Leijonhufvud ett resonemang om de sociala sanktionerna.

På det här området tror jag över huvud taget att straffhotet har svårt att få avskräcka och avhålla människor därför att det finns stora pengar att tjäna på det för de som producerar och sprider. Och det är svårt. Sen den här diskussionen var aktuell på 90-talet så har ju internetexplotionen kommit. Möjligheten att sprida har blivit

så oändligt mycket större. Människor kan lätt få tag i det. Ja då är man snabbt där. Då är man där och laddar ner det. Då är straffhotet inget man tänker på. Däremot är det ju en brottstyp som alla brott som har med sex och sexualitet att göra, väldigt skamfyllda. Det borde ha ett preventiv verkan. Man vill inte begå det eftersom man hamnar så långt ner i brottslingshierarkin. Men det här är bara funderingar.

ECPAT menar att det bötesstraff som finns med i dagens strafflatitud inte fungerar tillräckligt preventivt.

Det är det som är problemet med straffet idag där du bara får ett bötesföreläggande som du betalar. Det kräver liksom ingen reflektion över vad som har hänt och det är ju en stor återfallsrisk man kan se. Det är en stor del med frihetsberövande straff och att det självklart ska vara fängelse som kommer i fråga. Ibland blir det ju självklart villkorlig dom, det kan ju finnas förmildrande omständigheter men då kan den kombineras med vård. Det som sker idag är att när man döms till fängelse så kombineras det nästan alltid med terapi eller annan behandling, vad gäller just sexualbrott är man väldigt bra på sådant. Det är ju det vi vill se med straffskalan, inte bara ett hårdare eller strängare straff. Det ska bara vara mer proportionerligt och motsvara kränkningen av barnen på ett bättre sätt. Och från ett gärningsmannaperspektiv så tror vi att det krävs behandling att komma ifrån det här beteendet.

ECPAT tror att strafflatitudens utformning kan ha en preventiv påverkan på flera sätt.

Dels signalerar det ju en allvarsgrad till allmänheten och till folk som kan tänka sig att begå det här brottet och då får böter i straffskalan brottet att verka mindre allvarligt. Vi tros veta att det påverkar det här resurssättning och hur man prioriterar det här brottet från rättsvårdande myndigheters sida där man lägger mer resurser på brott som ligger högre i straffskalan för det anses vara allvarligare brott. Det är ju en fråga om resurser också, det ser man ju, att barnpornografibrott blir ofta liggande, de kan ta lång tid att utreda, ibland flera år. Det läggs inte resurser på att identifiera barnen på bilderna.

5. Analysdel

Det genomgående syftet med vårt arbete har varit att förstå hur samhällsförhållanden kan påverka rätten i samhället. I vår analys kommer vi att knyta samman de teman, perspektiv och teorier som behandlats under arbetet med målsättningen att få en djupare förståelse för barnpornografibrottets utformning, placering och strafflatitud. Om rättens utgångspunkt är att spegla den moral och de värden som finns i samhället så innebär detta att barnpornografibrottets strafflatitud står i proportion till handlingens förkastlighet. Ändå har strafflatitudens utformning kritiserats. Ett videoklipp från ECPAT där skådespelaren Joel Kinnaman kritiserar barnpornografibrottets strafflatitud blev 2014 ett av Sveriges mest uppmärksammade videoklipp på sociala medier. Kritiken ger utrymme för frågan om vilken betydelse samhällets förhållanden och normer har haft för den rättsliga synen på barnpornografi. Det är detta problemområde vi avser att behandla i vår analys där vi kommer att ställa relevanta nyckelpersoners perspektiv mot den gällande rätten för att belysa de för- och nackdelar som finns i den nuvarande lagstiftningen. För oss som rättssociologer är det förvisso intressant att studera den harmoni som kan finnas mellan formella och sociala normer men det som väcker vårt intresse i den här frågan är snarare att empiriskt undersöka perspektiv på rätten. Med utgångspunkt i Mathiesens frågeställning om hur samhällsförhållanden påverkar rätten kommer vi i ur ett norm- och opinionsperspektiv att diskutera detta problemområde samt belysa vilken betydelse sociala normer har haft för lagrummets utformning. Analysens första del rör frågan om hur och i vilken utsträckning samhällets sociala normer kommer till uttryck i barnpornografibrottets utformning. Sedan går vi över till en analys angående barnpornografibrottets skyddsintressen och hur dessa hänger ihop med brottets placering. Analysens tredje och sista del behandlar strafflatitudens utformning, syfte och preventiva verkan.

5.1 Lagstiftningen - en kodifiering av rådande sociala normer?

Att rättsregler, normer och rättsmedvetande åtminstone i någon mån påverkar varandra och utgör varandras förutsättningar blir tydligt när sexualbrott och barnpornografibrott ses ur ett historiskt perspektiv. De kriminaliseringar, lagändringar och betänkanden som går att se tillbaka på har oftast skett i samband med påtryckningar från samhället. De sexualliberala normer som rådde under 1960-talet fick till exempel lagstiftarna att avskaffa all pornograficensur vilket medförde att censuren rörande barnpornografi också togs bort. Men avskaffandet av censuren väckte starka känslor och när barnpornografi kunde säljas helt öppet riktade allmänheten och intresserörelser stark kritik mot lagstiftarna vilket sedermera resulterade i en kriminalisering av barnpornografi. Per Ole Träskman påpekar just detta, att barnpornografi inte var en brottslig handling förrän 1979, det fanns med andra ord ett antal år då barnpornografi var helt lagligt. Det som hände var att lagstiftarna följde den sexualliberala normförändring som skett i samhället, dock i för stor utsträckning, då avskaffandet av barnpornograficensuren inte stämde överens med samhällets kollektiva moral. Något förenklat kan det förklaras som att lagstiftningen anpassades utefter de sociala normer som rådde i samhället. Dock ansågs kriminalisering av innehav av barnpornografiskt material vara en allt för stor inskränkning på yttrandefriheten.

Detta var en fråga som lyftes igen under 1990-talet då flera uppmärksammade rättsfall fick samhällsmedborgarna och intresserörelser att ifrågasätta även innehavet. Sven-Erik Alhem, som var för en kriminalisering av innehavet, berättar om hur debatten såg ut. Han menar att han och många andra var väldigt hårt ansatta av journalister och högt uppsatta jurister som ansåg att en kriminalisering av innehav skulle vara mycket märklig. Även Madeleine Leijonhufvud, som också var aktiv i debatten, berättar om hur det starkaste motståndet kom från medias håll samt resonerar kring hur svårt det är för politiker att agera mot medier. Hon menar att när en kriminalisering innebär en inskränkning på yttrandefriheten så väcker detta väldigt mycket känslor. Debatten resulterade i en utredning om en kriminalisering av bland annat innehavet. Madeleine Leijonhufvud menar att den blygsamma strafflatitud som presenterades kan vara en följd av det motstånd som kom från massmedia. Påtryckningarna från samhällsmedborgarna och intresserörelserna ger uttryck för det oacceptabla och förkastliga i handlingen att inneha barnpornografiskt material, vilket också resulterade i en kriminalisering. Men utformningen av strafflatituden kan ha påverkats av mer än den kollektiva samhällsmoralen nämligen det motstånd som media förde mot denna. Madeleine Leijonhufvud tror dessutom att det fortfarande är känsligt för lagstiftarna att driva den här frågan på grund av medias motstånd under 1990-talet. Men hon uppmärksammar också de sociala medier som har vuxit fram de senaste åren och att dessa kan vara med och påverka. Utifrån ovanstående kan vi uppmärksamma att det inte bara är det allmänna rättsmedvetandet som speglas vid lagstiftningen, utan att andra aktörer som till exempel media kan ha stort inflytande.

Madeleine Leijonhufvud tror dessutom att den allmänna synen på barnpornografibrottet spelade en central roll för strafflatitudens utformning. Uppfattningen var nämligen att barnpornografi inte var vanligt förekommande utan att det rörde sig om en liten grupp gravt sjuka män. Något som också framgår av lagändringens utredningsförslag 1999. Christina Hagner menar även hon att strafflatituden kan hänga ihop med en föråldrad syn på barnpornografibrottet och att brottet förr tolkades som något "allmänt snuskigt" snarare än som ett brott mot ett barn. Christina Hagner tror att samhället går mot en bättre barnsyn och Madeleine Leijonhufvud påpekar att barnpornografi idag är en global industri. Om barnsynen är annorlunda idag än vad den var på 1990-talet samt om det finns en bredare kunskap om barnpornografibrottets omfattning skulle detta kunna leda till påtryckningar om att se över och eventuellt skärpa straffen.

Det framgår dock av ovanstående att lagstiftningen åtminstone i viss mån påverkas av de sociala normerna i samhället. Det finns dessutom ingenting i vare sig rättskällorna, vår kvantitativa innehållsanalys eller hos våra nyckelpersoner som talar för att befattning med barnpornografi idag är en accepterad handling och att den bör vara helt ostraffbar. Sven-Erik Alhem påpekar att det idag inte finns någon som vågar andas om något annat än att innehavet ska vara kriminaliserat.

Att handlingen är kriminaliserad förefaller således ligga i linje med de sociala normerna i det svenska samhället. Det går däremot att fråga sig i vilken mån rättsreglerna agerar i samklang med det allmänna rättsmedvetandet. För att behandla den frågan krävs det en djupdykning i det komplexa begreppet "det allmänna rättsmedvetandet". Vi har tidigare definierat det som

att det allmänna rättsmedvetandet återger de normer och den moral angående brott och straff som finns i samhället, det vill säga de värden som rätten har som utgångspunkt att spegla. De flesta av våra nyckelpersoner tror att svenska folket åtminstone till en början vill ha strängare straff för befattning med barnpornografiskt material. Men både Henrik Tham och Madeleine Leijonhufvud understryker att om folket hade fått sätta sig in i enskilda fall så hade synen förmodligen blivit en annan. Allmänhetens syn på brott och straff skulle alltså påverkas av kunskapsnivån. Madeleine Leijonhufvud menar dock också att det finns allvarliga brottstyper som allmänheten finner oförlåtliga och därför behöver markera mot, barnpornografi kan vara ett exempel på ett sådant brott. I fråga om allmänhetens möjlighet att påverka lagstiftningen frågar sig Per Ole Träskman vad som menas med allmänhet. Han menar att intresserörelser som driver frågan hårt kan ha en betydelse, han nämner även massmedia men vad gäller den stora allmänheten så tror han inte att de inte är särskilt medvetna om vare sig det ena eller det andra. Även Caroline Persson, ECPAT, tror att kunskapen om vilka påföljder den här typen av brott kan resultera i har varit låg och tror att dagens strafflatitud inte stämmer överens med samhällsmedborgarnas syn på brottet. Det framstår som att det finns olika versioner av det allmänna rättsmedvetandet. Tillvägagångssätten för att erhålla kunskap om det allmänna rättsmedvetandet skulle således kunna påverka resultatet.

Om rättens mål är att spegla de sociala normer och den moral som finns i det svenska samhället så kan vi fråga oss vilken version av det svenska rättsmedvetandet som de formella normerna påverkas av. Lagstiftarnas uppgift att förstå samhällets normsystem samt att harmonisera detta med rättssystemet blir därför mer komplex. Om vi ser på ECPATs kampanj samt gensvaret på denna ur ett normperspektiv så kan detta uppfattas som aktiva påtryckningar från samhället och därigenom betyda att den sociala normen i samhället är att straffen för barnpornografibrott inte står i proportion till gärningens förkastlighet. Men det finns samtidigt en risk för det som Mathiesen upplyser om i det så kallade opinionsperspektivet, nämligen att strafflagstiftningen påverkas av den ångest och moraliska panik som kan uppstå när enskilda händelser får ett stort massmedialt utrymme. ECPATs kampanj om att barnpornografibrottet har en sopig straffskala skulle således kunna skapa subjektiva upplevelser eller en moralpanik hos samhällsmedborgare och i förlängningen vara grunden till en lagändring. Särskilt om kunskapsnivån hos samhällsmedborgarna redan är låg angående barnpornografibrottet. Media eller uppmärksammade kampanjer skulle då kunna uppfattas som tolk för det allmänna rättsmedvetandet eller åtminstone påverka samhällsmedborgarnas syn på den aktuella frågan eftersom den bild massmedia ges uppfattas som faktisk realitet. Det finns därmed en risk för lagstiftarna att ta ECPATs kampanj och dess spridning som ett kvitto på samhällets sociala normer då det kan vara frågan om en moralpanik. Ett alternativ sätt att undersöka det allmänna rättsmedvetandet med hjälp av vetenskaplig forskning där samhällsmedborgarna får information om enskilda rättsfall angående barnpornografibrott och får ta ställning till dessa. Samhällsmedborgarna skulle då kunna ha en mer informerad inställning till brottet och resultatet hade visat om samhällsmedborgarna faktiskt hade ansett att barnpornografibrottet är en allvarlig brottstyp som kräver en strängare strafflatitud eller om åsikten hade varit en annan. Frågan om i vilken mån rättsreglerna agerar i samklang med det allmänna rättsväsendet skulle istället kunna vara en fråga om vilket rättsmedvetande lagstiftarna utgår ifrån vid formandet av rättsregler. Det

skulle möjligen kunna vara en fråga om vilket rättsmedvetande som är mest lönsamt för lagstiftarna att tillfredsställa, opinionsklimatet eller samhällsmedborgarnas informerande inställning.

Henrik Tham menar att fängelse i strafflatituden för konsumtion är ganska kraftig tilltaget, särskilt med tanke på att huvudprincipen i svensk straffrätt är att människor inte ska bli utsatta för tvångsingripanden. Per Ole Träskman menar att Sverige redan är strängare än vad de är i Danmark och till viss del även Finland, för att inte tala om andra länder. Han påpekar dessutom att Sverige har gått längre än vad EU-direktiven förutsätter. Rättskällorna menar dessutom att strafflatituden ligger i linje med likartade brott. Sven-Erik Alhem lyfter diskussionen från "law in books" till "law in action" och menar att problematiken inte behöver bero på lagstiftarna utan på rättstillämparna. Han menar att det handlar om att domstolarna inte vågar klippa till i den övre delen av strafflatituden. Detta är även något som vi ser exempel på i vår kvantitativa innehållsanalys där brotten som är av normalgrad slutar i en icke frihetsberövande påföljd trots det är möjligt att döma till två års fängelse samt att de grova brotten oftast resulterar i den lägsta delen av strafflatituden. Debatten rör trots detta snarare strafflatituden (law in books) än tillämpningen av denna (law in action). Den centrala frågan vid debatten om strafflatituden är om huruvida bötesstraffet ska ersättas med ett frihetsberövande straff. Frågan om det allmänna rättsmedvetandet med en låg kunskapsnivå kan ta ställning till om de bara vill ha högre straff eller slopa möjligheten att kunna dömas till böter.

5.2 Barn som offer- en fråga om skyddsintressen

För att knyta an till ovanstående diskussion kring det allmänna rättsmedvetandet, så motiveras en kriminalisering ofta utav ett specificerat intresse som enligt samhället anses som skyddsvärt. I barnpornografibrottet föreligger det vad som inom straffrätten kallas för dubbla skyddsintressen, lagen syftar till att skydda de avbildade barnen, men även barn i allmänhet. Ur ett rättssociologiskt perspektiv kan det vara intressant att granska skyddsintressena inom barnpornografibrottet för att förstå kriminaliseringen. Placeringen i brottsbalkens 16 kap om brott mot allmän ordning motiveras bland annat med att kriminaliseringen syftar till att även skydda barn i allmänhet. Bland våra nyckelpersoner diskuteras placeringen i brottsbalken utifrån vad de anser att brottet ska skydda. Christina Hagner, som anser att placeringen är helt fel, menar att det handlar om ett fortsatt brott mot ett barn, inte ett brott mot en allmän ordning och därför ska ligga under 6 kapitlet om sexualbrott. Caroline Persson, ECPAT, menar även hon att placeringen är fel och att placeringen signalerar att brottet är mer sedlighetsstörande än ett brott mot en person. Både Christina Hagner och Caroline Persson menar att placeringen har att göra med en föräldrad syn på brottsligheten och att lagstiftningen har missat vilken kränkning handlingen innebär för det avbildade barnet. De understryker alltså betydelsen av det utsatta barnet som skyddsintresse. Per Ole Träskman menar att brottets placering i brottsbalkens 16 kapitlet beror på att lagstiftarna inte primärt har definierat brottet som ett brott för att skydda barnets sexuella integritet utan de har valt att definierat det på annat sätt.

Att även barn i allmänhet anses som skyddsintresse betyder att barnpornografi inte bara kränker de avbildade barnen. Det innebär att barnpornografiskt material som kommit till på

teknisk väg är kriminaliserat samt även att ett eventuellt samtycke hos det avbildade barnet inte är ansvarfriande då bilderna kan anses kränkande mot barn i allmänhet. Den svenska kriminaliseringen har gått längre än många andra länder, då även fotoförvrängda och fiktiva bilder av barn kan bedömas som barnpornografiska. Ibland dyker det upp barnpornografimål utan konkreta offer. Ett exempel är det så kallade ”Mangamålet” då det rör sig om bilder på fiktiva barn, det vill säga bilder som till exempel är målade eller framställda i fotoredigeringsprogram.¹⁷⁷ Då blir rättstillämparen tvungen att vända sig till det mer abstrakta skyddsvärdet, det vill säga barn i allmänhet. Bilderna kan anses vara barnpornografiska, men det föreligger inget brott i samband med att bilderna skapades och därmed finns det ingen målsägande. Det rör sig då enbart av en kränkning av barn i allmänhet.

Skyddsintresset möjliggör således en vidare kriminalisering. Den vidare kriminaliseringen innebär att barnpornografibrottet kan ta sikte på förfaranden utanför sexuella övergrepp. Det underlättar således för rättstillämparna i den mån att dokumentationen av barnet inte behöver ha någon direkt koppling till ett sexuellt övergrepp samt att samtycke inte kan föreligga som grund till ansvarsfrihet. I boken *Kriminalisering: problem och principer* skriver Claes Lernestedt talar om att dubbla skyddsintressen kan resultera i en ”överjäst deg”, att domstolar kan bedöma handlingar som inte berör det konkreta skyddsvärdet, det vill säga de utsatta barnen, som straffbara. Den vida definitionen i rättskällorna (law in books) lämnar ett större utrymme för domstolarnas bedömning om vad som sårar barn som kollektiv (law in action). Vilket i fallet barnpornografibrott är en av anledningarna till att brottet är placerat i brottsbalkens 16 kapitel om brott mot allmän ordning. En placering som enligt några av våra nyckelpersoner skickar signaler om att barnpornografibrott inte primärt är ett brott mot ett barn, detta trots att de utsatta barnen är det primära skyddsintresset historiskt sett har Sverige sedan 1970-talet gått mot en mer offercentrerad lagstiftning men Henrik Tham uppmärksammar att den svenska lagstiftningen också allt mer börjar handla om att skydda samhället eller en särskild grupp i samhället. Han nämner att lagstiftningen blir mer Durkheimsk, att folket blir sårat som kollektiv.¹⁷⁸

I vår kvantitativa innehållsanalys uppmärksammade vi att endast 18 av 68 rättsfall innefattade målsäganden. I dessa 18 mål var dessutom målsäganden också målsäganden i samband med något annat brott, det vill säga att inget av de 68 rättsavgöranden som behandlades innefattade målsäganden till endast barnpornografibrott. Madeleine Leijonhufvud tänker sig en kriminalisering i likhet med häleribrottet, där befattning med bilder som antas komma från sexuella övergrepp mot barn ska vara kriminaliserade och ses som en efterföljande delaktighet i ett sexualbrott. Hon menar att brottet ska flyttas från brottsbalkens 16 kapitel om brott mot allmän ordning till 6 kapitel om sexualbrott för att understryka att detta inte är ett brott mot vårt allas mentala lugn utan ett brott mot barn. Att det är barnen som borde skyddas samt ses som brottsoffer med allt som hör till. Enligt rättskällorna föreligger idag inga hinder för att de

---

¹⁷⁷ NJA 2012 s. 400

¹⁷⁸ Med ”Durkheimsk” (även kallat Durkheimiansk), avser Henrik Tham sociologen Émile Durkheims syn på brott och straff. Synen grundar sig på att handlingar endast blir brottsliga genom de betydelser som kollektivet tillskriver dem. Straffet har en rituell karaktär, som syftar till att förstärka samhällsmedborgarnas tro på lagarna och skapa emotionella band mellan samhällets individer. Se t.ex. Durkheim, Émile, *The division of labor in society*, Free press, New York, 1997

utsatta barnen skulle kunna betraktas som målsäganden, det måste dock avgöras i varje enskilt fall. Men våra nyckelpersoner resonerar kring att barnen får en mindre betydande offerroll på grund av brottets placering, något som vår kvantitativa forskning delvis bekräftar.

Sven-Erik Alhem menar att själva formaliteten i placeringen av brottet inte spelar så stor roll utan att det handlar om att rättstillämparna måste se till allvaret i brottet. Det är ett brott som innebär en sexuell kränkning av ett barns sexualitet och det är också något som ska speglas i påföljden. Ingen av våra nyckelpersoner har hävdade att de är emot skyddsintresset "barn i allmänhet" utan kritiken handlar snarare om att de utsatta barnens offerstatus sänks på grund av brottets placering. Om vi ser på placeringen ur ett normperspektiv kan vi fråga oss om placeringen och den tillämpning som sker i och med denna speglar den allmänna synen på brottet och dess skyddsintresse. Om lagstiftningen har för avsikt att spegla samhällets sociala normer så ska den också skydda det som samhället önskar skydda. Frågan om brottets placering har lyfts i samband med statliga utredningar men brottet har då ansetts omfatta ett vidare område än skildringar av sexualbrott och därför hamnat i kapitlet om brott mot allmän ordning. Men om en placering i brottsbalkens 6 kapitel om sexualbrott skulle innebära att barnen får en brottsofferstatus som stämmer bättre överens med det som samhället anser som skyddsvärt så innebär det att dagens placering inte ligger i linje med samhällets sociala normer i den utsträckning som det hade kunnat göra.

5.3 Prevention - Ett normativt system kring brott och straff

I fråga om barnpornografibrottets strafflatitud vill vi diskutera vilket syfte utformningen av denna har. Vilken funktion en strafflatitud har kan delas in i olika teorier. Påföljden kan fungera som en rättvis vedergällning av brottets klandervärdighet. Detta innebär att strafflatituden formas utefter hur förkastligt de sociala normerna anser att handlingen är. Strafflatituden kan dessutom fungera preventivt, detta delas då ofta in i allmänpreventivt och individualpreventiva teorier. Allmänpreventiva teorier syftar till att lagens straffhot ska avskräcka allmänheten från att begå brott. De moderna allmänpreventiva teorierna menar att straffhotet ska verka norminternaliserande snarare än avskräckande, detta eftersom regelefterlevnaden ökar om de sociala normerna i samhället stämmer överens med de formella normerna. De individualpreventiva teorierna syftar till att avhålla den enskilde brottslingen från att begå nya brott, det vill säga att reducera återfallsrisken. Caroline Persson, ECPAT, menar att dagens strafflatitud för normalgradsbrottet inte fungerar tillräckligt preventivt. Hon påpekar att ett barnpornografibrott idag kan resultera i ett bötesföreläggande som betalas och att detta inte kräver någon reflektion över vad som har hänt. Hon menar att om bötesstraffet hade tagits bort från strafflatituden så hade det blivit mer tal om vård och med tanke på återfallsrisken inom det här brottet så behöver gärningsmännen hjälp att komma ifrån beteendet. ECPATs förslag angående strafflatituden, att införa fängelse som minimistraff, är alltså individualpreventivt där syftet är att gärningspersonen i framtiden ska avhållas från liknande brottslighet. Caroline Persson tror att strafflatitudens utformning kan ha preventiv verkan på flera sätt. Strafflatituden signalerar en allvarsgrad till allmänheten och att bötesstraffet i strafflatituden kan få brottet att verka mindre allvarligt.

Henrik Tham menar att lagstiftarna har gått ifrån att se på den preventiva effekten med straff och motiverar i stället straffskärpningar med att samhället måste markera mot ett visst

beteende. Straffskärpningarna skulle då kunna ses som ett försök till att ställa brottets påföljd i proportion till handlingens förkastlighet, utan att sanktionen har något preventivt syfte, det fungerar istället som en förlängd moral för att stärka samhällets kollektiva sammanhållning. Som Henrik Tham har varit inne på i tidigare avsnitt så blir lagstiftningen mer Durkheimskt där samhället ses som offer. Detta innebär att påföljdernas huvudsakliga syfte inte är att verka preventivt utan istället får en mer rituell karaktär vars huvudsakliga funktion snarare är att förstärka medborgarnas tro på lagarna och skapa emotionella band mellan samhällets individer.

I fråga om Henrik Tham menar att ett fängelsestraff nödvändigtvis inte behöver leda till bättre vård, eftersom fängelsestraff kan vara korta. Detta är också något som vi också uppmärksammar i vår kvantitativa innehållsanalys, att de som bara dömts för barnpornografibrott dömts till en påföljd i den lägre delen av strafflatituden. Henrik Tham påpekar att korta fängelsestraff kan innebära att vård inte hinner påbörjas eller åtminstone inte pågå under en betydande tid. Han menar också att det är en viktig princip i den svenska straffrätten att inte döma ut längre fängelsestraff med hänvisning till behovet att vårda då den svenska straffrätten har lämnat behandlingsideologin till förmån för en mer absolut syn på straff. Per Ole Träskman ställer sig frågan om varför barnpornografi ska vara kriminaliserat. Han nämner tre teorier, den första att kriminaliseringen inte har någon effekt alls, den andra att brottet är en inkörsport till grövre sexuella brott och den tredje att brottet fungerar som en slags säkerhetsventil och att personer som nyttjar barnpornografi inte begår grövre handlingar eftersom att de kan tillfredsställa sina behov genom att se på pornografi. Han har inte sett någon forskning som ger stöd till någon av dessa teorier och att detta innebär att kriminaliseringen går efter den teori som lagstiftarna är mest villig att tro på. Strafflatituden kan enligt Per Ole Träskman därför ha en motverkande effekt men kan också ha en motsatt effekt.

Madeleine Leijonhufvud och Sven-Erik Alhem tror att strafflatituden och det straffhot som följer med denna har en begränsad effekt. Madeleine Leijonhufvud menar att lättillgängligheten för de som nyttjar samt vinstmarginalerna för de som sprider och producerar innebär att straffhotet inte har så stor preventiv verkan. Sven-Erik Alhem menar att människor är olika benägna att gå över trösklarna och att strafflatituden kan ge en preventiv effekt för normhållare, det vill säga personer som är rädda om sitt sociala anseende. De underkastar sig därmed den sociala kontrollen, för att få vara en del av gruppen. Men både Sven-Erik Alhem och Madeleine Leijonhufvud är inne på att samhällets sociala sanktioner kan ha en betydligt mer preventiv verkan än straffhotet. Madeleine Leijonhufvud menar att brott som har med sexualitet att göra är väldigt skamfyllda och att detta kan ge en preventiv verkan. Så även om det allmänna rättsmedvetandets sanktionssyn inte tar sig uttryck i lagstiftningen eller i strafflatituden så fungerar de sociala sanktionerna som en ytterligare preventiv faktor, åtminstone mot dem som är rädda om sitt sociala anseende, till exempel, jobb, familj och närstående.

Då vi inte genomfört någon empirisk undersökning gällande det allmänna rättsmedvetandets syn på barnpornografibrottet och dess påföljder så kan vi inte uttala oss om huruvida det anses att strafflatituden ska verka preventivt eller vedergällande. Men oavsett om det allmänna

rättsmedvetandets moral speglas i strafflatituden eller inte så kan samhällsmedborgarna själva sanktionera de individer som ägnar sig åt den här typen av handlingar genom att skambelägga dem, neka dem jobb och så vidare. Det finns dock personer inte bryr sig om sitt sociala anseende och dessa påverkas förmodligen inte alls av vare sig straffhot eller om de sociala sanktioner som finns. Dessa personer faller därmed in under den första av de teorier som Per Ole Träskman presenterar, nämligen att strafflatituden har noll effekt.

Sven-Erik Alhem uppmärksammar det positiva i de sociala sanktionerna, att även om gärningspersonerna inte döms till ett straff som är anses proportionerligt till gärningens förkastlighet så finns det en ytterligare sanktioner som har betydelse för straffeffekten. Skillnaden mellan sociala sanktioner och formella sanktioner är att de sociala sanktionerna inte följer någon given mall, vilket innebär att dessa kan variera beroende på gärningspersonens omgivning. Den sociala sanktionen följer därför inte det förutbestämda påföljdssystem som de formella sanktionerna gör. Sven-Erik Alhem uttrycker det som att de informella sanktionerna kan vara allt från ingenting till att bli "utslagen". Han tror också att barnpornografi brottet är förkastligt i de flesta kretsar och ställer den retoriska frågan om vem som vill umgås med den som blivit dömd för barnpornografibrott. Eftersom brottet delvis är ett resultat av samhällets normer så talar det för att gärningen blir socialt sanktionerad i samhället. Eftersom de sociala sanktionerna inte följer någon given mall så kan dessa pågå under en längre period än de formella sanktionerna. Riktigt förkastliga brott skulle kunna leda till livslång uteslutning från gruppen. Det finns därmed en viss problematik i att låta de formella sanktionerna speglas av de sociala normerna då det, som Madeleine Leijonhufvud är inne på i tidigare avsnitt, finns handlingar som kan anses oförlåtliga. Om detta skulle speglas i de formella sanktionerna för brottet så skulle det rent hypotetiskt kunna innebära ett "lås in personen och kasta bort nyckeln" straff. Christina Hagner påpekar att gärningspersonerna inte har valt sin sexualitet och att det därför behöver finnas en viss medkänsla. Hon är därför inne på samma spår som ECPAT, nämligen att personerna behöver behandlas och att detta kan fungera i en del fall men dessvärre inte alla. Frågan om behandling kan ses ur den andra och tredje teorin som presenterades av Per Ole Träskman som handlar om huruvida nyttjande av barnpornografi leder till grövre sexuella handlingar eller om det fungerar som en säkerhetsventil för att personerna ska låta bli att begå grövre sexuella handlingar. Han uppmärksammar att han inte sett någon forskning som bevisar det ena eller det andra. Men som Henrik Tham uppmärksammar har Sverige lämnat behandlingsideologin och återgått till en mer klassisk syn på brott där straffets stränghet står i relation till brottets grovhet. Strafflatituden ska således formas av handlingens förkastlighet och inte med hänvisning till individualpreventiva syften. Strafflatitudens utformas därmed utefter den allmänna synen på handlingen. Om en brottslig handling anses mer förkastlig eller grövre än en annan handling så framgår detta av brottets strafflatitud. Den sociala normen ska således ha en inverkan på strafflatituden, det vill säga law in books. Vad som framgår av vår kvantitativa innehållsanalys är dock att rättstillämparna tenderar till att ligga i den lägre delen av strafflatituden. Detta innebär att strafflatituden möjligen står i proportion till samhällets syn på handlingen men att de sociala normerna inte tar sig uttryck i tillämpningen, det vill säga law in action.

6. Avslutande ord

Sammanfattningsvis så framgår det att formella normer, sociala normer och det allmänna rättsmedvetandet påverkar varandra och utgör varandras förutsättningar. Synen på barnpornografi har varit under ständig utveckling sedan 1970-talet fram till idag. Den första kriminaliseringen av barnpornografi berodde huvudsakligen på påtryckningar från allmänheten och intresserörelser. Vid 1990-talets början utvecklades ännu en debatt där yttrandefrihetsfrågan ställdes mot allmänhetens förkastliga syn på innehav av barnpornografi som resulterade i en kriminalisering av innehav av barnpornografi. Dessa rättsliga nedslag präglas båda av att de sociala normerna angående barnpornografi har tagit sig uttryck i lagstiftningen. Vid kriminaliseringen av innehavet rådde det ett hårt klimat i debatten, ett klimat som kan ha påverkat lagstiftningen och utformningen av brottets strafflatitud. En strafflatitud som idag ifrågasätts av barnrättsorganisationen ECPAT. Det framgår att det allmänna rättsmedvetandet påverkar de formella normerna i vårt samhälle då lagen som har som utgångspunkt och får legitimitet av att spegla samhällets sociala normer. Begreppet ”det allmänna rättsmedvetandet” är dock ett svårt begrepp att tolka. I frågan om allmänhetens möjligheter att påverka lagstiftningen så uppstår problematiken i att erhålla kunskap från allmänheten. Om lagens syfte är att spegla klimatet i samhället finns det en risk för att aktörer i debatten gör sig tolkar för det allmänna rättsmedvetandet eller att det allmänna rättsmedvetandet utgörs av en moralisk panik som uppstår bland samhällsmedborgare på grund av enskilda händelser som får stort utrymme i samhällsdebatten. Vetenskaplig forskning angående det allmänna rättsmedvetandet där samhällsmedborgare får en annan kunskapsnivå vid bedömningen av enskilda fall innebär att resultaten mellan opinionsklimatet och forskningen inte alltid stämmer överens. Tillvägagångssättet för att erhålla kunskap om det allmänna rättsmedvetandet kan därför spela en central roll för hur det tolkas och då även för hur lagstiftningen ter sig i samhället.

I frågan om brottets skyddsintressen blir synen på brottets placering aktuell.

Barnpornografibrottets skyddsintressen är inte bara de utsatta barnen utan också barn i allmänhet. Våra nyckelpersoner resonerar kring barnpornografibrottets placering i brottsbalkens 16 kapitel om brott mot allmän ordning och om huruvida brottet egentligen hör hemma i brottsbalkens 6 kapitel om sexualbrott. Faktumet att brottet har dubbla skyddsintressen för med sig en vidare kriminalisering där barnpornografibrottet kan omfatta förfaranden utanför sexualbrotten i syfte att skydda barn i allmänhet. Men den vida kriminaliseringen för också med sig att domstolarna i större utsträckning själva måste tolka vilka dokumentationer som anses som barnpornografiska och är också en central anledning till brottets placering i brottsbalkens 16 kapitel om brott mot allmän ordning. Bland våra nyckelpersoner kritiserar inte brottets syfte att skydda barn i allmänhet men några diskuterar om huruvida placeringen minskar barnens offerstatus. Det första skyddsintresset, det vill säga att skydda de utsatta barnen anses inte få samma fokus på grund av brottets placering. Om kriminaliseringen ska spegla samhällsnormerna så ska den också skydda det som samhället avser skydda. Om brottets placering innebär att det som avses skyddas inte får den uppmärksamhet som samhället avser skydda så innebär det att den skrivna lagen inte ligger helt i linje med samhällets sociala normer.

Gällande straffets syfte så ska påföljden idag spegla den grovhet och förkastlighet som handlingen innebär. Huruvida strafflatituden hindrar folk från att begå brott råder det delade meningar om hos våra nyckelpersoner. Det nämns bland annat att en strängare strafflatitud skulle ge brottet en högre allvarsgrad samt öka möjligheterna till vård, vilket skulle kunna ge en preventiv effekt. Andra menar att strafflatitudens har en väldigt begränsad preventiv effekt. De informella sociala sanktionerna tros kunna ge en viss effekt då samhällsmedborgarna kan vara rädda om sitt sociala anseende och inte vilja bli ihopkopplade med barnpornografi på grund av handlingens förkastlighetsgrad. Handlingens förkastlighetsgrad ska speglas i strafflatituden samt i rättstillämpningen genom lagstiftningar som stämmer överens med sociala normer samt genom nämndemän. Om samhällets syn på handlingen inte speglas i brottets påföljder så sanktioneras fortfarande gärningsmännen av dennes omgivning, i den grad de finner gärningen förkastlig. Denna informella sanktion kan då betyda att personen sanktioneras hårt eller inte alls beroende på omgivningens uppfattningar om brytandet av normen samt om personen bryr sig om de sociala sanktioner som omgivningen riktar mot denne.

Rättskällorna och våra empiriska delstudier ger oss en förståelse för barnpornografibrottets utformning, placering och strafflatitud som går utöver varför de formella normerna ser ut som de gör. Nyckelpersonernas olika perspektiv på lagrummet och dess tillämpning bidrar med perspektiv på barnpornografibrottets gällande rättsregler men också perspektiv på hur och varför de borde vara utformade på ett annat sätt. Henrik Tham är skeptisk mot straffskärpningar och tveksam till om det är vad det svenska rättsmedvetandet verkligen önskar. ECPAT strävar efter att slopa bötesstraffet i strafflatituden och tror att detta speglar samhällets syn på brottet. Detta är två olika perspektiv som ger oss helt olika förklaringar. Vi har dessutom ytterligare fyra nyckelpersoner som bidrar med liknande eller alternativa förklaringar om de formella normernas stabilitet och legitimitet i samhället. Genom att belysa fördelar och nackdelar med barnpornografibrottets lagrum samt det allmänna rättsmedvetandet påverkan på rättsregler får vi en djupare förståelse hur samhällets sociala normer kan tolkas, vilka normer som bör speglas i rätten samt vilka problem som kan uppstå vid speglandet av dessa normer. Trots att vi kan konstatera att samhällets moral tar sig uttryck i lagstiftningen så kan vi också uppmärksamma problematiken i vilken kunskap som ska ligga till grund för lagstiftningar samt de svårigheter som uppstår i utformandet av en strafflatitud och en placering i brottsbalken som både tillfredsställer rättskällorna samt samhällets normer. Det går också att konstatera att oavsett utformning, placering och strafflatitud så kommer barnpornografibrottet att få utstå kritik, inte bara på grund av olika åsikter från våra nyckelpersoner utan också på grund utav de sociala normernas och samhällets ständiga utveckling.

7. Källförteckning

Offentligt tryck

Grundlagar

SFS 1949:105, Tryckfrihetsförordning, Stockholm: Justitiedepartementet

SFS 1991:1469, Yttrandefrihetsgrundlag, Stockholm: Justitiedepartementet

Lagar

SFS 1962:700, Brottsbalk, Stockholm: Justitiedepartementet.

Propositioner

Regeringens proposition 1997/98:43: Tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens tillämpningsområden - barnpornografifrågan m.m., [Fritze], Stockholm, 1997

Regeringens proposition 2004/05:45: en ny sexualbrottslagstiftning., Regeringen, Stockholm, 2004

Regeringens proposition 2009/10:70: Barnpornografibrottet. Regeringen, Stockholm 2009

Regeringens proposition 1978/79:179: om ändring i tryckfrihetsförordningen m.m. Stockholm 1979

Betänkanden

Konstitutionsutskottet betänkande 2009/10: KU34: Barnpornografibrottet, Stockholm 2009

Statliga Offentliga utredningar

SOU 1976:9: Sexualbrottsutredningen, *Sexuella övergrepp: förslag till ny lydelse av brottsbalkens bestämmelser om sedlighetsbrott: betänkande*, LiberFörlag/Allmänna förl., Stockholm, 1976

SOU 1997:29: Barnpornografiutredningen, *Barnpornografifrågan: innehavskriminalisering m.m. :betänkande*, Fritze, Stockholm, 1997

SOU 2001:14: 1998 års sexualbrottskommitté, *Sexualbrotten: ett ökat skydd för den sexuella integriteten och angränsande frågor: betänkande*, Fritzes offentliga publikationer, Stockholm, 2001

SOU 2004:71: Utredningen om kunskaper om sexuellt exploaterade barn i Sverige, *Sexuell exploatering av barn i Sverige: betänkande*, Fritzes offentliga publikationer, Stockholm, 2004

SOU 2007:54: 2005 års barnpornografiutredning, *Barnet i fokus: en skärpt lagstiftning mot barnpornografi: betänkande*, Fritze, Stockholm, 2007

Litteratur

Alexius Borgström, Katarina & Hollander, Anna (red.), *Juridik och rättsvetenskap i socialt arbete*, 1. uppl., Studentlitteratur, Lund, 2009

Baier, Matthias & Svensson, Måns, *Om normer*, 1. uppl., Liber, Malmö, 2009

- Banakar, Reza, *Merging law and sociology: beyond the dichotomies in socio-legal research*, Galda und Wilch, Glienicke/Berlin, 2003
- Bergenlöv, Eva, Lindstedt Cronberg, Marie & Österberg, Eva, *Offer för brott: våldtäkt, incest och barnamord i Sveriges historia från reformationen till nutid*, Nordic Academic Press, Lund, 2002
- Bryman, Alan, *Samhällsvetenskapliga metoder*, 2., [rev.] uppl., Liber, Malmö, 2011
- Dahlstrand, Karl, *Kränkning och upprättelse: en rättssociologisk studie av kränkingsersättning till brottsoffer*, Lunds universitet, Diss. Lund : Lunds universitet, 2012, Lund, 2012
- Denscombe, Martyn, *Forskningshandboken: för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*, 2. uppl., Studentlitteratur, Lund, 2009
- Christian Diesen, Claes Lernestedt, Torun Lindholm & Tove Pettersson, *Likhet inför lagen*. Stockholm: Natur och Kultur, 2005.
- Durkheim, Émile, *The division of labor in society*, Free press, New York, 1997
- Eriksson, Annika & Åkerström, Malin, *Det allmänna rättsmedvetandet: en teoretisk och empirisk granskning*, Network for research in criminology and deviant behaviour at Lund University, Lund, 1994
- Glaser, Barney G. & Strauss, Anselm L., *The discovery of grounded theory: strategies for qualitative research*, Aldine Transaction (a division of Transaction Publishers), New Brunswick, N.J., 2006[1967]
- Hagner, Christina, *Rätten att kränka ett barn: om barnpornografi och yttrandefrihet*, 1. uppl., Ordfront, Stockholm, 1995
- Hartman, Jan, *Grundad teori: teorigenerering på empirisk grund*, Studentlitteratur, Lund, 2001
- Heuman, Lars & Bolding, Per Olof (red.), *Festskrift till Per Olof Bolding*, Juristförl., Stockholm, 1992
- Holmqvist, Lena, *Brottsbalken: en kommentar. Del 2, (13-24 kap.): brotten mot allmänheten och staten m.m.*, 6., [omarb.] studentutg., Norstedts juridik, Stockholm, 2009
- Hydén, Håkan, *Rättssociologi som rättsvetenskap*, Studentlitteratur, Lund, 2002
- Hydén, Håkan & Hydén, Therese, *Rättsregler: en introduktion till juridiken*, 6., [omarb. Och utök.] uppl., Studentlitteratur, Lund, 2011
- Jareborg, Nils & Zila, Josef, *Straffrättens påföljdslära*, 3., bearb. och uppdaterade uppl., Norstedts juridik, Stockholm, 2010
- Karlén, Helena (red.), *Barnsexhandel: kommersiell sexuell exploatering av barn*, Jure, Stockholm, 2009
- Leijonhufvud, Madeleine & Wennberg, Suzanne, *Straffansvar*, 8., [omarb.] uppl., Norstedts juridik, Stockholm, 2009
- Lennerhed, Lena (red.), *Från Sappho till cyborg: idéer om kön och sexualitet i historien*, Gidlund, Hedemora, 2006
- Lernestedt, Claes, *Kriminalisering: problem och principer*, Iustus, Diss. Stockholm: Univ., 2003,Uppsala, 2003
- Lindén, Per-Anders & Similä, Matti, *Rättsmedvetandet i Sverige*, LiberFörlag/Allmänna förl., Stockholm, 1982
- Mathiesen, Thomas, *Rätten i samhället: [en introduktion till rättssociologin]*, Studentlitteratur, Lund, 2005

- May, Tim, *Samhällsvetenskaplig forskning*, Studentlitteratur, Lund, 2001
- Molander, Joakim, *Vetenskapsteoretiska grunder: historia och begrepp*, 1. uppl., Studentlitteratur, Lund, 2003
- Månsson, Sven-Axel & Söderlind, Peder, *Sexindustrin på nätet: aktörer, innehåll, relationer och ekonomiska flöden*, Égalité, Stockholm, 2004.
- Nordlöf, Kerstin (red.), *Argumentation i nordisk straffrätt*, 1. uppl., Norstedts juridik, Stockholm, 2013
- Pound, Roscoe, *Law in books and law in action*, i *Am. Law Rev*, Nr. 44, pp. 12-36, 1910.
- Sexuell exploatering av barn i Sverige*, Allmänna barnhuset, Stockholm, 2005
- Sonander, Anna, *Att arbeta med barn som brottsoffer: en rättssociologisk studie*, Department of Sociology, Lund University, Diss. Lund : Lunds universitet, 2008, Lund, 2008
- Svedin, Carl Göran & Back, Christina, *Varför berättar de inte?: om att utnyttjas i barnpornografi*, 1. uppl., Rädda barnen, Stockholm, 2003
- Thurén, Torsten, *Vetenskapsteori för nybörjare*, 2., [omarb.] uppl., Liber, Stockholm, 2007
- Wegerstad, Linnea, *Skyddsvärda intressen & straffvärda kränkningar: om sexualbrotten i det straffrättsliga systemet med utgångspunkt i brottet sexuellt ofredande*, Lund University, Faculty of Law, Diss. Lund : Lunds universitet, 2015, Lund, 2015
- Zetterström, Stefan, *Juridiken och dess arbetssätt: en introduktion*, 2., [uppdaterade] uppl., Iustus, Uppsala, 2012
- Åström, Karsten & Rejmer, Annika, *"Det blir nog bättre för barnen-": slutrapport i utvärderingen av nationell försöksverksamhet med barnahus 2006-2007*, Sociology of Law, Lund University, Lund, 2008.

Internetreferenser

Vetenskapliga artiklar

- Blyth, Carianne; Roberts, Lynne D. *Public Attitudes towards Penalties for Sexting by Minors Current Issues in Criminal Justice*. Nov2014, Vol. 26 Issue 2, p143-158. 16p. 3 Charts, 1 Graph. , Hämtad 2015-04-07 från Criminal Justice Abstracts hämtad 2015-04-07 från <http://www.law.usyd.edu.au/~criminology/journal.htm>
- Hessick, Carissa Byrne, *The Limits of Child Pornography*, Indiana Law Journal. Fall2014, Vol. 89 Issue 4, p1437-1484. 48p hämtad 2015-04-07 från <http://www.indianalawjournal.org/>
- Hamilton, Melissa, *The Efficacy of Severe Child Pornography Sentencing: Empirical Validity or Political Rhetoric?*, Stanford Law & Policy Review. 2011, Vol. 22 Issue 2, p545-585. 41p hämtad, 2015-04-07 <http://slpr.stanford.edu/>

Vetenskapliga rapporter

- Jerre, Kristina & Tham, Henrik, *Svenskarnas syn på straff [Elektronisk resurs]*, Kriminologiska institutionen, Stockholms universitet, Stockholm, 2010, hämtad 2015-04-07 http://www.criminology.su.se/content/1/c6/02/14/71/Svenskarnas_syn_pa_straff.pdf

Elektroniska tidsskrifter

- Sjögren, Alf *Barnporr kan ta år att utreda*, Sydsvenskan, Publicerad 25 april 2015, hämtad 2015- 04- 26 <http://www.sydsvenskan.se/lund/barnporr-kan-ta-ar-att-utreda/>

Johansson, Morgan, *Hårdare straff för de allvarligaste sexbrotten*, svenska Dagbladet, Publicerad 7 mars 2013, hämtad 2015-05-10 från, http://www.svd.se/opinion/brannpunkt/hardare-straft-for-de-allvarligaste-sexbrotten_7975946.svd

Krabbe, Erica, *Barnrättskommittén ger Sverige allvarlig kritik*, InfoTorg Juridik, Publicerad 5 februari 2015, hämtad 2015-04-26 från <https://www5.infotorg.se/rb/premium/mittijuridiken/reportage/article212113.ece?q=%2522barnpornografi%2522&start=1&filter=%2528meta.collection%253APLAR02%2BOR%2Bmeta.collection%253APLAN02%2BOR%2Bmeta.collection%253APLPA02%2BOR%2Bmeta.collection%253APLIR02%2BOR%2Bmeta.collection%253APLKR02%2BOR%2Bmeta.collection%253APLDE02%2BOR%2Bmeta.collection%253APLTV02%2BOR%2Bmeta.collection%253APLFS02%2BOR%2Bmeta.collection%253APLBR02%2529&trford=J&rID=1426767419317&desc=Fria+s%C3%B6kord+%28barnpornografi%29&sf=FD&fhe=0&db=PLEX&nm=period%3A%5E2015%24&sw=barnpornografi>

Video

Lemberg, Ulla & Herdies, David, *När ingen ser*, 2013, hämtad 2015-03- 21 www.naringenser.se

Radio

Janke, Emma, Sveriges Radio, P3 Dokumentär, *Huddingehärvan och barnpornografivågen på 1990-talet*, 2013, sändes 17 november 2013, kl.14.03, hämtades 2015-04- 30 <http://sverigesradio.se/sida/avsnitt/280707?programid=2519>

Webbsidor

Ecpat Sverige, Publicerad 22 augusti 2014, hämtad: 2015-04-26 från <http://sopigstraffskala.se/>

Wiechel Johan *Två döms för barnpornografibrott*, SVT- Nyheter, Publicerad 11 september 2014, hämtad 2015-04- 26 från <http://www.svt.se/nyheter/regionalt/vasterbotten/tva-doms-for-barnpornografibrott>

8. Bilagor

Bilaga 1.

K Ö N	ÅL DE R	INT ERN ET	SPRI DNIN G	ANDR A BROTT	BELAST AD	GR AD	PSY KIS KT SJU K	INS TA NS	DOM	Måls ägan de
MA N	35	JA	JA	KVINN OFRID, VÅLDT ÄKT	JA	GR OV T	NEJ	Svea Hov rätt	4 år 6 månader	Nej
MA N	78	JA	NEJ	OLAGA HOT	NEJ	NO RM AL	NEJ	Svea Hov rätt	6 mån	Nej
MA N	28	JA	NEJ	OFRED ANDE, BP	NEJ	GR OV T	NEJ	Svea Hov rätt	1 år 8 mån	Ja
MA N	20	NEJ	NEJ	VÅLDT ÄKT	JA	RIN GA	NEJ	Göta Hov rätt	3 år	Nej
MA N	42	JA	JA	KOPPL ERI	NEJ	GR OV T	NEJ	Svea Hov rätt	10 mån	Nej
MA N	51	NEJ	NEJ	ÖVERG REPP	NEJ	NO RM AL	NEJ	Svea Hov rätt	4 år 4 mån	Ja
MA N	29	JA	JA	UTNYT JANDE	NEJ	GR OV T	NEJ	Väst ra Sver ige	5 år	Ja
MA N	43	JA	NEJ	NEJ	NEJ	GR OV	NEJ	Svea Hov	6 mån	Nej

						T		rätt		
MA N	45	JA	NEJ	VAPEN	JA	NO RM AL	NEJ	Nedr e Norr land	3 mån	Nej
MA N	27	JA	NEJ	NARK OTIKA	NEJ	NO RM AL	NEJ	Svea Hov rätt	1år	Nej
MA N	56	JA	NEJ	OFRED ANDE	NEJ	GR OV T	NEJ	Svea Hov rätt	1 år 6 mån	Nej
MA N	39	JA	NEJ	KÖP AV BARN	NEJ	NO RM AL	NEJ	Väst ra Sver ige	6 mån	Nej
MA N	31	NEJ	NEJ	VÅLDT ÄKT	NEJ	RIN GA	NEJ	Svea Hov rätt	3 år 6 mån	Nej
MA N	29	JA	NEJ	GROVT UTNYT TJAND E	NEJ	GR OV T	NEJ	Svea Hov rätt	3 år	Ja
MA N	25	JA	NEJ	NEJ	NEJ	NO RM AL	NEJ	Väst ra Sver ige	VILKOR LIGDOM OCH DAGSBÖ TER	Nej
MA N	21	JA	NEJ	VÅLDT ÄKT	NEJ	NO RM AL	NEJ	Väst ra Sver ige	4 år	Nej
MA N	37	JA	NEJ	VÅLDT ÄKT	NEJ	NO RM	NEJ	Västr a Sveri	2 år	Nej

						AL		ge		
MA N	26	NEJ	NEJ	MORD BRAND	MORDB RAND	NO RM AL	NEJ	Svea Hov rätt	ÄTS UPP	Nej
MA N	29	JA	NEJ	NARK OTIKA	NEJ	NO RM AL	NEJ	Svea Hov rätt	1 år 6 mån	Nej
MA N	17	JA	NEJ	OLAGA HOT	NEJ	RIN GA	NEJ	Svea Hov rätt	UNGDO MSVÅR D	Nej
MA N	48	JA	NEJ	RATTF YLLER I	NEJ	NO RM AL	NEJ	Skån e Blek inge	SKYDDSD TILLSYN OCH DAGSBÖ TER	Nej
MA N	63	JA	NEJ	NEJ	NEJ	NO RM AL	NEJ	Göta Hov rätt	VILLKO RLIG OCH DAGSBÖ TER	Nej
MA N	23	JA	NEJ	NEJ	NEJ	NO RM AL	NEJ	Göta Hov rätt	SKYDDSD TILLSYN	Ja
MA N	42	NEJ	NEJ	KONTA KT MED BARN	NEJ	RIN GA	NEJ	Väst ra Sver ige	VILKOR LIGDOM OCH SAMHÄ LLSTJÄ NST	Nej
MA N	21	JA	NEJ	GROV VÅLDT ÄKT	NEJ	RIN GA	NEJ	Väst ra Sver ige	6 mån	Nej

MA N	36	JA	NEJ	SEXUE LLT UTNYT TJAND E	NEJ	NO RM AL	NEJ	Svea Hov rätt	1 år 3 mån	Nej
MA N	31	NEJ	NEJ	SEXUE LLT OFRED ANDE	NEJ	RIN GA	NEJ	Göta Hov rätt	6 mån	Nej
MA N	55	JA	NEJ	GROV VÅLDT ÄKT	NEJ	GR OV T	NEJ	Väst ra Sver ige	6 år 6 mån	Nej
MA N	57	NEJ	NEJ	GROVT VÅLDT ÄKT	NEJ	NO RM AL	NEJ	Nedr e Norr land	7 år	Ja
MA N	71	NEJ	NEJ	VAPEN	NEJ	RIN GA	NEJ	Svea Hov rätt	VILKOR LIGDOM OCH DAGSBÖ TER	Nej
MA N	35	NEJ	NEJ	VÅLDT ÄKT	KONTA KTFÖRB UD	GR OV T	NEJ	Svea Hov rätt	5 år	Nej
MA N	50	JA	JA	(STÖL D)	NEJ	GR OV T	NEJ	Svea Hov rätt	5 år	Nej
MA N	61	JA	JA	NEJ	NEJ	GR OV T	NEJ	Svea Hov rätt	8 mån	Nej
MA N	49	JA	NEJ	NEJ	NEJ	NO RM	NEJ	Svea Hov	VILLKO RLIG	Nej

						AL		rätt	OCH DAGSBÖ TER	
MA N	38	JA	NEJ	GR VÅLDT ÄKT	NEJ	NO RM AL	JA	Svea Hov rätt	5 år 6 mån	Nej
MA N	40	JA	NEJ	VÅLDT ÄKT	NEJ	NO RM AL	NEJ	Svea Hov rätt	3 år	Ja
MA N	29	JA	NEJ	VÅLDT ÄKT	NEJ	GR OV T	NEJ	Väst ra Sver ige	4 år	Ja
MA N	43	JA	NEJ	VÅLDT ÄKT	NEJ	NO RM AL	NEJ	Skån e Blek inge	4 år	Ja
MA N	41	JA	JA	NEJ	NEJ	GR OV T	NEJ	Göta Hov rätt	6 mån	Nej
MA N	35	JA	JA	NEJ	SEX. OFR.	GR OV T	NEJ	Skån e Blek inge	10 mån	Nej
MA N	57	JA	JA	NEJ	NEJ	GR OV T	NEJ	Svea Hov rätt	6 mån	Nej
MA N	39	JA	JA	NEJ	NEJ	NO RM AL	JA	Göta Hov rätt	SKYDDSS TILLSYN -	Nej
KVI NN	15	JA	JA	NEJ	NEJ	GR	NEJ	Väst	UNGDO	Nej
									FÖRESK RIFT	

A						OV T		ra Sver ige	MSTJÄN ST SAMT VÅRD	
MA N	37	JA	JA	NEJ	NEJ	GR OV T	NEJ	Svea Hov rätt	1 år 3 mån	Nej
MA N	61	JA	JA	NEJ	NEJ	GR OV T	NEJ	Väst ra Sver ige	6 år	Nej
MA N	61	NEJ	NEJ	VÅLDT ÄKT	NEJ	RIN GA	NEJ	Skån e Blek inge	2 år 3 mån	Ja
MA N	28	JA	JA	NEJ	NEJ	GR OV T	NEJ	Nedr e Norr land	SKYDDSS TILLSYN MED FÖRESK RIFT	Nej
MA N	32	NEJ	NEJ	VÅLDT ÄKT	NEJ	NO RM AL	NEJ	Göta Hov rätt	2 år 6 mån	Ja
MA N	47	JA	NEJ	NEJ	NEJ	NO RM AL	NEJ	Övre Norr land	VILLKO RLIG OCH DAGSBÖ TER	Nej
MA N	65	NEJ	NEJ	VÅLDT ÄKT	KONTA KTFÖRB UD	NO RM AL	NEJ	Svea Hov rätt	4 år	Nej
MA N	31	JA	NEJ	RÅNFÖ RSÖK	NEJ	NO RM AL	NEJ	Svea Hov rätt	3 år	Nej

M A N	28	JA	JA	OFRED ANDE	JA	NO RM AL	NEJ	Svea Hov rätt	3 år	Ja
M A N	24	JA	NEJ	MÄNNI SKORO V	NEJ	RIN GA	JA	Väst ra Sver ige	3 år 6 mån	Nej
M A N	51	JA	JA	GROVT FÖRTA L	JA	NO RM AL	NEJ	Svea Hov rätt	6 mån	Ja
M A N	35	NEJ	NEJ	VÅLDT ÄKT	NEJ	NO RM AL	NEJ	Svea Hov rätt	1 år 4 mån	Ja
M A N	40	JA	JA	NEJ	NEJ	GR OV T	NEJ	Svea Hov rätt	6 mån	Nej
M A N	57	JA	NEJ	OFRED ANDE	NEJ	NO RM AL	NEJ	Övre Norr land	2 mån	Nej
M A N	37	JA	JA	SEX. POSERI NG	JA	GR OV T	NEJ	Göta Hov rätt	10 mån	Nej
M A N	44	JA	JA	JA	JA	NO RM AL	NEJ	Väst ra Sver ige	6 mån	Nej
M A N	24	JA	NEJ	GROV VÅLDT ÄKT	JA	RIN GA	NEJ	Svea Hov rätt	5 år	Nej
M A N	27	JA	JA	NEJ	NEJ	GR OV T	NEJ	Göta Hov rätt	1 år	Nej
M	39	NEJ	NEJ	VÅLDT	NEJ	NO	NEJ	Väst	2 år 8	Ja

A N				ÄKT		RM AL		ra Sver ige	mån	
M A N	40	JA	JA	VÅLDT ÄKT	NEJ	NO RM AL	NEJ	Väst ra Sver ige	3 år	Ja
M A N	45	JA	NEJ	SEXUE LL HANDL ING 25P	NEJ	RIN GA	NEJ	Göta Hov rätt	3 år 6 mån	Nej
M A N	26	JA	NEJ	UTNYT TJAND E	NEJ	GR OV T	NEJ	Väst ra Sver ige	2 år 3 mån	Nej
M A N	47	NEJ	NEJ	VÅLDT ÄKT	OFREDA NDE	NO RM AL	NEJ	Göta Hov rätt	3 år	Ja
M A N	okä nt	NEJ	NEJ	VÅLDT ÄKT	NEJ	GR OV T	NEJ	Skån e Blek inge	7 år	Ja
M A N	58	Nej	Nej	VÅLDT ÄKT	NEJ	RIN GA	NEJ	Väst ra Sver ige	2 år	Nej

Bilaga 2

Intervjuguides underlag

- I vilken utsträckning är du/ni bekant(a) med diskussionen kring barnpornografibrottets straffskala?
- Hur ser du/ni på att den här typen av gärningar kan resultera i böter?
- Varför tror du/ni att straffskalan ser ut som den gör i det här brottet?
- FN har tidigare riktat kritik mot bland annat straffskalan, hur ser du/ni på detta?
- Hur tror du att synen på barnpornografi kommer att utvecklas?
- Brottet är idag placerat i 16 kap, det vill säga under brott mot allmän ordning. Det anses alltså inte som ett sexualbrott. Vad anser du/ni om det?
- Anser du/ni att det finns brottsoffer inom barnpornografin?
- Tycker du/ni att det skulle behövas ytterligare kriminaliseringar inom barnpornografiområdet?
- Mycket av kriminaliteten inom barnpornografi och andra brott sker numera på internet. Vad anser du/ni om det?
- Hur tror du/ni svenska folket generellt ser på att gärningspersoner kan dömas till böter